

Ersta Sköndal högskola
Institutionen för socialvetenskap
Socionomprogrammet 210 hp

Beskrivningar av flickor som misstänks för misshandel
En studie av socialtjänstens yttranden

Leila Jaouadi
Examensarbete i socialt arbete, 15 hp
SOC63, 2014
Handledare: Kenneth Sundh
Examinator: Lars Svedberg

SAMMANFATTNING

När en ungdom mellan 15-17 år misstänks för ett brott ska åklagaren begära in ett yttrande från socialtjänsten enligt 11 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Målet med att begära in ett yttrande är att ge rättsväsendet ett underlag som klarlägger den unges situation och ett eventuellt vårdbehov. Yttrandena utgör ett viktigt kunskapsunderlag och kan påverka hur både åklagaren och rätten uppfattar den unge. Tidigare forskning visar att socialtjänsten tenderar att kategorisera och bedöma klienter utifrån traditionella föreställningar om kön. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur socialtjänsten i sina yttranden beskriver flickor som misstänks för misshandel eftersom våld är starkt associerat med maskulinitet. Materialet har bearbetats genom en kvalitativ innehållsanalys och har tolkats hermeneutiskt. Studiens vetenskapsteoretiska ansats är abduktiv vilket innebär att studien utgår från empiriska data men att teoretiska moment samtidigt har beaktats. Resultatet visar att socialtjänsten i flera avseenden beskriver och förklarar flickorna och deras beteenden utifrån föreställningen om normativ femininitet. I flera fall beskrivs flickornas aggressivitet som en bristande kontrollförmåga och det är vanligt förekommande med beskrivningar av utsatthet och psykisk ohälsa. Det framkommer även att när flickorna anpassar sig efter den normativa femininiteten beskrivs det som positivt medan avvikelser överlag beskrivs som problematiskt.

Nyckelord: 11 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, yttrande, våld, flickor, kön, genus, socialtjänst

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	4
1.1	Begrepp och lagrum	4
1.2	Bakgrund	5
1.3	Problemformulering	7
1.4	Syfte och frågeställning	7
1.5	Tidigare forskning	8
2	METODER OCH MATERIAL	13
2.1	Metod	13
2.2	Vetenskaplig ansats	13
2.3	Avgränsningar	14
2.4	Förförståelse	14
2.5	Material och urval	15
2.6	Databearbetning	16
2.7	Litteratursökning	17
2.8	Metodologisk kritik	18
2.9	Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	19
2.10	Etiska överväganden	20
2.11	Teoretisk tolkningsram	20
2.11.1	Genusteori	20
2.11.2	Normativ femininitet	22
2.11.3	Föreställningar om den kriminella kvinnan	22
3	RESULTAT	26
3.1	Aggressivitet	26
3.1.1	Analytiska perspektiv	27
3.2	Utsatthet	29
3.2.1	Analytiska perspektiv	30
3.3	Psykisk ohälsa	31
3.3.1	Analytiska perspektiv	32
3.4	Socialt uppförande	33
3.4.1	Analytiska perspektiv	35
3.5	Något om bedömningen av vårdbehov	37
3.6	Slutanalys	37
3.7	Diskussion	38
	LITTERATUR	40

1 INLEDNING

Våld förknippas traditionellt sett med män och män utgör majoriteten av våldets utövare i krig, slagsmål och övergrepp (Österberg & Lindstedt Cronberg 2005). Kvinnor har främst uppfattats som offer inom våldets kontext vilket inte är konstigt eftersom kvinnor ofta också varit, och är, offer för mäns våld (a.a.). Män är även starkt överrepresenterade i brottsstatistiken. Mellan åren 2003-2012 var 85 procent av personer som misstänktes för misshandel i Sverige män och 15 procent kvinnor enligt Brottsförebyggande rådet (BRÅ) (2013). Att utöva våld är starkt associerat med maskulinitet och mäns försök att uppnå dominans (Connell 1995, Messerschmidt 1993, Pettersson 2003). Kvinnor förväntas fortfarande vara mer empatiska och mindre aggressiva än män och kvinnors strävan efter att nå upp till dessa förväntningar kan därför vara en anledning till att kvinnors brottsbenägenhet är lägre (BRÅ 2008:23, s. 374). Brottsligt beteende står däremot inte i lika stark motsättning till vad som anses vara manligt utan det kan till och med förstärka den manliga identiteten (a.a.).

Bland ungdomar har det under senare år noterats en ökning av flickor som misstänks för misshandel. År 2000 misstänktes 530 flickor mellan 15-20 år för misshandel och tio år senare, år 2010, misstänktes 1158 flickor (BRÅ 2000, BRÅ 2010). Det kan finnas flera förklaringar till vad ökningen kan bero på, som till exempel ett minskande mörkertal av ungdomsbrott.

Anmälningbenägenheten hos allmänhet och myndigheter har ökat, speciellt beträffande ungas våldshandlingar (Estrada 2013, s. 54). Det kommer dock inte att utgöra fokus för den här studien. Syftet med att redovisa statistiken är för att illustrera att våldsbrottslighet också förekommer bland kvinnor och då framför allt i ungdomsåren. Det är vanligt att både pojkar och flickor begår någon typ av brott under ungdomsåren och de flesta upphör med det av sig själva utan varken stöd eller hjälp från samhället (Tärnfalk 2014). När en ung person misstänks ha begått ett allvarligt brott som till exempel misshandel har dock socialtjänsten en viktig roll både i straffprocessen och vid valet av påföljd (a.a.).

1.1 Begrepp och lagrum

LUL - Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

LVU – Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Reglerar tvångsomhändertagande av unga under 18 år, i vissa fall under 20 år, i Sverige.

SoL – Socialtjänstlagen (2001:453). Utgör grunden för socialtjänstens verksamhet i Sverige.

Ungdomskontrakt – Om socialtjänsten avser vidta åtgärder med stöd av SoL bifogas det till yttrandet. Kontraktet behöver inte skrivas på av ungdomen men bygger på frivilligt deltagande och förutsätter att den unge samtycker till vård.

Vårdplan – Om socialtjänsten avser vidta åtgärder med stöd av LVU skall det redovisas i en vårdplan. För att rätten ska kunna döma den unge till ungdomsvård enligt socialtjänstens vårdplan krävs att den

unge redan är omhändertagen enligt LVU eller att socialtjänsten redogör för att de avser ansöka om ett omhändertagande enligt LVU.

Åtalsunderlåtelse – Innebär att åklagaren inte väcker åtal mot personen trots att denne har begått ett brott. Det skall inte finnas några tvivel om att den misstänkte är skyldig, därför bör brottet vara erkänt. Oftast är den misstänkte under 18 år och tidigare ostraffad. Ett villkor för åtalsunderlåtelse är att socialtjänsten vidtar en åtgärd som gör att den unge får hjälp eller stöd (17 § LUL).

1.2 Bakgrund

Om en person mellan 15 och 17 år misstänks för brott och blir skäligen misstänkt eller erkänner brottet ska åklagaren begära in ett yttrande från socialtjänsten enligt lagen om särskilda bestämmelser för unga lagöverträdare, LUL (SFS, 1964:167). Enligt socialstyrelsen (2009) har både socialtjänsten och rättsväsendet ett gemensamt intresse av att förhindra och motverka brott. Socialtjänsten utgår från barnets behov av skydd och stöd medan rättsväsendet insatser ska markera att samhället tar avstånd från den brottsliga verksamheten. Syftet med att åklagaren begär in ett yttrande är att ge rättsväsendet ett underlag som klarlägger den unges situation och det eventuella vårdbehovet (Regeringens prop. 1997/98:96). Ett yttrande behöver inte begäras om brottet är ringa eller om det finns skäl för åtalsunderlåtelse (11 § 1 st. LUL). Åklagaren anger i sin begäran när yttrandet ska lämnas samt eventuella begränsningar och rubriker som socialtjänsten bör hålla sig efter. Socialtjänstens yttrande används sedan som underlag när åklagaren beslutar om åtal eller åtalsunderlåtelse. Om åtal väcks används yttrandet även av rätten vid val av eventuell påföljd. Rätten är inte bunden till socialtjänstens bedömning men yttrandena utgör ett viktigt kunskapsunderlag och kan påverka hur både åklagaren och rätten uppfattar den unge (Socialstyrelsen 2009). Socialtjänsten förslag till insats kan också komma att påverka rättsens val av påföljd. Enligt 11 § 3 st. LUL ska ett yttrande från socialtjänsten innefatta:

- En redogörelse för vilka åtgärder som socialtjänsten tidigare har vidtagit gällande den unge samt en bedömning av om den unge har ett särskilt behov av åtgärder som syftar till att motverka att han eller hon utvecklas ogynnsamt.
- En redovisning av åtgärder som socialtjänsten avser vidta. Dessa åtgärder ska redovisas i ett särskilt ungdomskontrakt om de vidtas med stöd av socialtjänstlagen och i en vårdplan om de vidtas med stöd av LVU. Art, omfattning och varaktighet ska framgå.
- Om åklagaren, undersökningsledaren eller socialtjänsten finner det nödvändigt ska yttrandet också innehålla en redogörelse för den unges personliga utveckling och levnadsomständigheter i övrigt.

Då åklagaren begär att yttrandet även ska innefatta den sista punkten, en redogörelse för den unges personliga utveckling och levnadsomständigheter, skriver Socialstyrelsen (2009) att socialtjänsten bör undersöka:

- Ungdomens familj och sociala relationer
- Medborgarskap om den unge inte är svensk medborgare
- Hemspråk
- Skola och fritid
- Fysisk och psykisk hälsa
- Känsl- och beteendemässig utveckling
- Bruk av alkohol och andra droger
- Tidigare kriminalitet

Förutom förslag till insats förmedlar alltså socialtjänsten också en bild av den unges person och levnadsomständigheter till rätten. Enligt Michael Tärnfalk (2007) finns det mycket stora variationer i hur den brottsmisstänkte unge och dennes vårdnadshavare kommer till tals i socialtjänstens yttranden. Det är socialtjänsten som berättar och beskriver vad ungdomen tänker, känner och tycker. Hur den unge själv kommer till tals är ofta oklart. Ett yttrande innehåller alltså inte sällan socialsekreterarens subjektiva tolkning av den unge. Yttrandena har också kritiserats för att ha ett vagt innehåll som försvårar domstolens möjligheter att fatta korrekta beslut (BRÅ 2005:13, Riksrevisionen 2009:12).

Socialsekreterarens tolkning av den unge kan ha sitt ursprung i vad som benämns som kategorisering. Inom det sociala arbetet kategoriseras människor in i olika klientgrupper (Piuva & Karlsson 2012, Järvinen 2013). Enligt Katarina Piuva och LisBodil Karlsson är detta både en språklig och kulturell sedvänja som avslöjar att vissa människor betraktas som bärare av sociala problem. Missbrukare, biståndstagare och funktionshindrade är exempel på klientkategorier inom det sociala arbetet. Utöver dessa kategorier finns kön som en dold kategori.

År 2004 publicerade Socialstyrelsen en utredning vars syfte var att utreda hur könsskillnaderna såg ut inom socialtjänstens verksamhetsområde. Resultatet visade att socialsekreterare bedömer flickor och pojkar enligt traditionella föreställningar om kön. Som exempel nämns att socialtjänsten bedömer fall gällande ungdomar med en tidig och aktiv sexualitet som ett problem gällande framför allt flickor trots att detta kan tyda på bakgrundsproblem för både flickor och pojkar (Socialstyrelsen 2004, s.98). Även när det gäller missbruk ingriper socialtjänsten i högre grad mot flickor. Socialstyrelsen skriver också att bland barn som placeras inom den sociala barnvården dominerar pojkar i stort sätt alla åldrar förutom tonårstiden då det istället är flickor som dominerar. En bakomliggande orsak till detta tros vara att flickors problem inte uppmärksammas förrän de bryter mot förväntningarna på hur en flicka ska bete sig. Socialstyrelsen skriver att omgivningens förväntningar svänger under tonårstiden

vilket innebär att en del av pojkars utåtagerande beteende betraktas som positivt självhävdande medan motsvarande beteende bland flickor ses som oacceptabelt (a.a., s.99). Vidare skriver socialstyrelsen att olika förväntningar på och värderingar av pojkars och flickors beteende leder till att olika beteenden bedöms som avvikande vilket i sin tur leder till samhällets ingripande. Socialstyrelsens rapport utgavs för tio år sedan och mycket har troligtvis förändrats inom socialtjänstens utredningsarbete sedan dess. År 2008 gjordes en uppföljning av rapporten där socialstyrelsen skriver att de åtgärder som vidtagits bland annat är att alla uppdrag och projekt inom socialtjänsten så långt som möjligt ska ta hänsyn till könsperspektivet. Varje uppdrag och projekt ska också redovisa i vilken utsträckning kopplingen till könsperspektivet görs. I socialstyrelsens senaste lägesrapport (2014) gällande hälso-och sjukvården och socialtjänsten skriver socialstyrelsen att det fortfarande finns skillnader inom vården och omsorgen till barn och unga. Socialstyrelsen skriver att skillnaden fortfarande finns mellan huvudmän, mellan pojkar och flickor, mellan placerade barn och unga och deras jämnåriga, samt mellan ensamkommande barn och andra placerade barn. För att minska skillnaderna anser socialstyrelsen att det idag behövs fördjupade analyser på nationell nivå.

1.3 Problemformulering

Tidigare forskning visar att tolkningen av kvinnors och mäns våldsbrottslighet skiljer sig åt. Flickors aggressivitet tolkas som svaghet och misslyckande med bibehållandet av kontroll medan pojkars aggressivitet ses som försök till styrka och kontrolltagande (BRÅ 2008:23, Tärnfalk 2014).

Socialstyrelsens utredning (2004) visar att socialtjänsten tenderar att kategorisera och bedöma klienter utifrån traditionella föreställningar om kön. När en ungdom begår ett brott blir socialtjänstens yttrande en viktig del i hur de unga uppfattas av tingsrätten vilket i sin tur kan få en avgörande roll gällande en eventuell påföljd för den unge. Mot bakgrund av att våldsbrottslighet är starkt associerat med maskulinitet är det viktigt att studera hur flickor som misstänks för våldsbrott beskrivs i socialtjänstens yttranden.

1.4 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur socialtjänsten i sina yttranden enligt 11 § LUL beskriver flickor som misstänks för misshandel. Frågeställningarna lyder:

- Vilka beskrivningar om flickor som misstänks för misshandel förmedlar socialtjänsten i sina yttranden?
- Hur förhåller sig socialsekreterarnas beskrivningar till genusteorins förståelse av kvinnor och kriminalitet?
- Hur förhåller sig socialsekreterarnas beskrivningar till forskning om kvinnor och kriminalitet?

1.5 Tidigare forskning

I det här kapitlet kommer en del av den tidigare forskning som gjorts kring föreställningen om flickors kriminalitet att presenteras. Forskningen kring flickors kriminalitet har länge varit begränsad, merparten av forskningen som gjorts kring ungdomars kriminalitet handlar om pojkar. Michael Tärnfalk har studerat socialtjänstens yttranden i sin avhandling *Barn och brott – En studie om socialtjänstens yttranden i straffprocessen för unga lagöverträdare* (2007) samt skrivit en bok som behandlar konsten att skriva professionella yttranden (2014). Tärnfalk skriver att om socialtjänsten i sina yttranden ska kunna göra en bedömning av en ung människas behov bör fokus ligga på hur brottsligheten kan tolkas. Tärnfalk menar att när flickor begår brott under tonåren kan detta tyda på en djupare problematik. Flickor som begår brott har i större utsträckning än pojkar växt upp under fattigdom med föräldrar som är missbrukare eller psykiskt sjuka (a.a.). Därför menar han att socialarbetare inte endast bör fokusera på brottets allvarlighetsgrad utan också uppmärksamma de flickor som till exempel misstänks för snatteri. På detta sätt kan socialtjänsten få vetskap om och bistå med åtgärder till de flickor som är socialt utsatta. Men Tärnfalk menar också att det finns anledning att börja betrakta ungdomsbrottslighet ur ett genusperspektiv (a.a.). Tärnfalk skriver att samhället tenderar att tolka kvinnor och mäns våldsbrottslighet olika. När flickor ger utlopp för aggressivitet tolkas det som svaghet och ses som ett misslyckande med att kontrollera ilska medan pojkars aggressivitet tolkas som styrka och, till skillnad från flickorna, ett sätt att *ta kontroll* (a.a. s.47). Tärnfalk menar att vi med hjälp av ett genusperspektiv kan få en ökad förståelse för flickor och pojkars brottslighet men utan könsstereotypa förklaringsmodeller. På detta sätt skulle utvecklingen av metoder och teorier bättre anpassas för den faktiska ungdomsbrottsligheten.

Kriminologen Tove Pettersson (2013) skriver också att skillnaderna mellan föreställningen av pojkar och flickor som begår brott mycket väl kan ha betydelse för hur samhällskontrollen av ungdomar ser ut. Våldsutövning relateras till män och maskulina egenskaper vilket innebär att pojkar som begår våldsbrott och placeras inom ungdomsvården inte bedöms ha utfört ett normbrott utan de uppfattas istället ha ett *överdrivet* sätt att vara pojke på. Pettersson skriver att flickor å andra sidan uppfattas som långt mer normbrytande när de begår våldshandlingar. När de utfört en handling som kopplas till ett maskulint beteende innebär det att beteendet framstår som avvikande i förhållande till att vara kvinna. Det tolkas med andra ord som att de är *för lite* kvinna. I en undersökning granskade Pettersson samtliga polisanmälningar under 1995 gällande våldsbrott i Stockholms stads polisdistrikt där minst en av de misstänkta var en flicka under 21 år (2003). Det tydligaste intrycket av innehållet i anmälningarna är att när de misstänkta är flickor är även offret nästan alltid också flicka. Pettersson har även undersökt flickor och pojkar som ingår i kriminella nätverk. Materialet visar att både pojkar och flickor som begår brott tillsammans med andra tenderar att göra detta tillsammans med personer av samma kön. Pettersson menar att detta är intressant mot bakgrund av att det ofta framhålls att flickor är passiva och ofta "lockas med" att begå brott av (äldre) pojkar. Enligt Pettersson framhålls

våld som ett sätt att konstruera maskulinitet inom både kriminologin och maskulinitetsforskningen. Genom att utöva dominans markerar en sin maskulinitet och framställer sig på så vis som maskulin. Pettersson menar dock att förklaringen till våld inte endast bör vara iscensättandet av maskulinitet utan även femininitet. Maskulinitet och femininitet definieras utifrån varandra och därför har Pettersson utifrån ett genusperspektiv ställt upp motsatspar som definierar egenskaper som anses vara maskulina respektive feminina:

Maskulint – Feminint
Överordnad – Underordnad
Aktiv – Passiv
Stark – Svag
Rationell – Irrationell
Sexuellt begär riktat mot kvinnor – Sexuellt begär riktat mot män
Åtrådd av kvinnor – Åtrådd av män

Pettersson skriver att verkligheten inte är riktigt så lättdefinierad men att begreppsparen ofta används i beskrivningar av föreställningar om vad som är maskulint och feminint. Inom synen på femininitet och maskulinitet finns det även olika förhållningssätt. Vissa femininiteter och maskuliniteter är överordnande och underordnade varandra. Ett exempel är förhållandet mellan ”horan” och ”madonnan” där ”madonnan” är den eftersträvansvärda och överordnade femininiteten. Pettersson skriver att undersökningen av de situationer där flickor misstänktes för våldsbrott tyder på markerande av dominans och upprättande av hierarkier. I ett fall ropar en grupp flickor ”horor” efter två andra flickor vilket resulterar i ett bråk där en flicka misshandlar en annan flicka genom att dra henne i håret, skaka henne samt sparka henne upprepade gånger. I ett annat fall tvingar en flicka en annan att gå ner på knä och be om ursäkt och därefter knäas hon. Detta skulle kunna tolkas som iscensättande av maskulinitet eftersom flickan markerar sin dominans, hon är aktiv och överordnar sig en annan flicka. Pettersson menar dock att eftersom flickan överordnar sig en annan flicka rör detta sig om iscensättandet av femininitet. Flickorna i undersökningen strävar efter överordning, men inte som *pojkar* utan som *flickor* och inte *över* pojkar utan *över* flickor. På detta sätt kan femininitet också innebära överordning, aktivitet och styrka men då främst i förhållande till andra femininiteter.

Pettersson menar att våldet tidigare har begränsats till att analyseras genom maskulinitet. Att flickors våldsamhet definieras och förstås utifrån pojkarnas våld blir också synligt på det sociala arbetet inom ungdomsinstitutioner. I studien som presenteras nedan blir det tydligt att flickors kriminalitet tolkas utifrån ett normativt sätt att se på både kvinnor och män. Berit Andersson studerade på uppdrag av den statliga tillsynsmyndigheten hur en institution för ungdomar mellan 14-20 år som var omhändertagna enligt LVU övergick från att ta emot både flickor och pojkar till att enbart ta emot flickor (2000). Syftet med studien var att undersöka hur problemsynen och arbetssättet förändrades i och med detta. Flickorna hade vad som kallades ”medelsvåra” uttryck för kriminalitet, missbruk och psykosociala problem. Enligt Andersson har ungdomsinstitutioner och dess metoder formats utifrån

antaganden om vad pojkar behöver, det vill säga pojkarnas problem är ungdomsvårdens problem. Idén bakom att skapa institutioner för enbart flickor innebär att kvinnor och flickor ska synliggöras och att deras behov ska uppmärksammas utan att skymmas av pojkarna. Andersson skriver att när flickorna på institutionen ska synliggöras så är det framför allt begreppet *problem* som blir synligt. I studien intervjuas behandlingspersonal och journaler granskas och återkommande begrepp och beskrivningar är drogproblem, psykiska problem, relationsproblem och övergreppsproblematik. Omhändertagande av flickor har historiskt sett haft andra orsaker än omhändertagandet av pojkar. Från början dominerade två orsaker: det ena var omhändertagande för att skydda flickorna från social misär och utnyttjande och det andra för att hindra dem från vad som kallades ”omoraliskt leverne”. Enligt Andersson är fortfarande bedömningar av flickornas moral vanliga. En vanlig idé är att flickorna inte beter sig som flickor ”ska”. Det finns en bild av ”normalflickan” som utgör en mall för hur flickorna på institutionen bedöms, både informellt och vid konstruktion av testformulär. Andersson skriver: ”Flickan framställs som prydlig, sportig och aktiv, populär bland vänner, hjälpsam, trygg och självständig, optimistisk, extremt kontrollerad och närmast asexuell” (s.289). Flickorna på institutionen framstår som ”problemflickan” i förhållande till den här idealkonstruktionen. Flickorna ställs också i jämförelse mot hur pojkarna som tidigare var placerade på institutionen var. Pojkarnas viktigaste egenskap enligt personalen var deras våldsamhet och farlighet. Flickorna framstår därför som ofarliga och lugna i jämförelse även om vissa i personalen nämner att de har märkt att även flickorna kan slåss. I förhållande till pojkarnas sätt att bete sig vilket tolkades som ”raka” och ”handfasta” sätt att göra motstånd på tolkades flickornas utbrott och intriger snarare som symptom på problem. Pojkarna ses som brottslingar medan flickorna snarare beskrivs som brottsoffer. Pojkarna är utåtagerande medan flickorna istället beskrivs ha en ”inre” problematik.

Andersson skriver att den positiva inställningen till behandling som tidigare funnits i Sverige mer och mer har övergått i ett medicinskt förhållningssätt där problemen förklaras med hänvisning till individens psykiska särart. Andersson skriver att detta kan härledas till vad Roger Qvarell beskriver i *Vårdens idéhistoria* (1991) om hur de medicinska-psykiatriska vokabulären under 1940-talet började tränga in i den moraliska vokabulären som användes inom ungdomsvården på den tiden. Begrepp som *lättja* och *olydnad* ersattes av psykiatriska beteckningar. Andersson skriver att dagens ungdomsvård strävar efter en professionalisering som på senare år har stärkt det medicinska-psykiatriska inflytandet ytterligare (s.288). Enligt Andersson har detta påverkat synen på flickorna genom mer diagnostiska beskrivningar av deras beteende. Personalen på institutionen som Andersson studerar beskriver till exempel flickorna i psykiatriska ordalag som till exempel att de är ”mer störda” än pojkarna (s. 291). Enligt Andersson kan slutsatsen dras att flickorna beskrivs enligt en välbekant kluven bild av kvinnan; å ena sidan ett oskyldigt och utnyttjat offer, och å andra sidan okontrollerad, känslöstyrad och destruktiv.

Det har även gjorts amerikanska studier som tyder på att ungdomars våldsamhet analyseras utifrån ett normativt sätt att se på kvinnor och män. Judith W. Herrman och Joni Silverstein skriver att

förebyggandet av våld är en nyckelfråga inom samhällsvården i USA. De skriver att flickors inblandning i våld, både som offer och förövare, är omgärdad av kontroverser inom amerikansk forskning. I artikeln *Girls and violence- A review of the literature* (2012) tillhandahåller de en översikt över olika perspektiv på flickor och våld inom den amerikanska forskningen. Herrman och Silverstein skriver att det finns vissa distinkta skillnader i hur flickor och pojkar ger uttryck för våldsamt beteende. Både pojkar och flickor tenderar att begå våldshandlingar mot personer av samma kön som de själva men flickor begår våldshandlingar mot familjemedlemmar i något större utsträckning, framför allt mot sina mödrar. Pojkar begår brott mot främlingar i större utsträckning än flickor. Flickors våldshandlingar sker också oftast i hemmet eller på skolan medan pojkar oftare tenderar att vara våldsamma utanför hemmet. Dessa fakta har lett till att även motiven till våldet tolkas utifrån stereotypa uppfattningar om kön. Herrman och Silverstein skriver att pojkars våld tenderar att tolkas som *instrumentell aggression*, det vill säga våldsanvändning för att få makt och auktoritet, inflytande över andra eller en finansiellt bättre situation (s. 65). Flickors våld tenderar att tolkas som *relationell aggression*, till exempel för att ta itu med djupa relationer, konflikter med en tredje part, så kallade ”triangeldraman”, finansiella beroenden av andra och familjegräl. Författarna skriver att när karaktärisering av våldsamma beteenden tolkas med hjälp av könsstereotyper riskerar de rättsliga och polisiära åtgärderna att bli eftersatta. Ungdomars beteenden förändras över tid och författarna pekar på att det finns behov av att öka skildrandet av hur genus, klass och ras påverkar våldsbrottsligheten för att kunna förebygga våld.

Även Linda M. Waldron (2010) skriver att ras och etnicitet är en kategori som kriminella flickor i USA bedöms utifrån. Waldron har studerat högstadies flickor i USA:s syn på våld bland flickor ur ett intersektionellt perspektiv¹. Studien visar på en mängd olika uppfattningar bland flickor om varför flickor slåss. Å ena sidan förklarades flickors våld med att det uppstod för att flickor är dramatiska och emotionella och att de rivaliserade över pojkar eller kläder. Bråken sågs som triviala och mindre allvarliga om de handlade om viljan att bli åtrådd eftersom det överensstämmer med bilden av femininitet (a.a. s.1313-1314). Det var något som ansågs vara en fas alla flickor går igenom. Waldron menar att dessa förklaringar är typiska för den heteronormativa bilden av kvinnan; känslostyrd och beroende av mäns åtrå (a.a. s.1313, s.1315). Å andra sidan förklarades vissa flickors våld med att de var ”tomboys” (betyder ungefär ”pojkflicka”) eller att de var lesbiska. Dessa flickor kunde slåss om samma saker som de flickor som passade in i den heteronormativa bilden av hur flickor ska vara men de klädde sig till exempel i kläder som ansågs vara maskulina. Våldet mellan dessa flickor kunde också vara grövre då till exempel någon av flickorna började blöda. Flickorna passade inte in i den normativa bilden av femininitet utifrån klädstil och våldsutövande vilket ledde det till att andra ifrågasatte deras sexualitet. Detta eftersom den normativa bilden av femininitet innefattar att en är

¹ Sociologiskt perspektiv på hur komplexa maktstrukturer skapas i skärningspunkten mellan kön, klass och etnicitet och hur det leder till ojämlikhet och förtryck (Mattsson 2010)

heterosexuell. Dessa flickor kallades också för homofoba skällsord av andra ungdomar på skolan. En tredje kategori av de flickor som var involverade i bråk sågs som ”ghettotjejer”, vilket synliggjorde att det även användes rasistiska stereotypa förklaringar till flickornas våld kopplat till vilken etnicitet och hudfärg de hade. De flickor som själva var involverade i våldsamma bråk förklarade våldet med att det var situationsbaserat och att de var berättigade till att använda våld i vissa situationer, speciellt om de behövde försvara sig eller vinna respekt eller makt.

Sammanfattningsvis har den tidigare forskningen pekat på ett behov av ett genusperspektiv på ungdomars våldsbrottslighet. Den svenska forskningen har visat att flickors våldsbrottslighet annars tenderar att tolkas genom maskuliniteter, det vill säga att forskningen om pojkars våldsbrottslighet utgör normen för hur flickorna ska förstås. En annan risk är att våldsbrottsligheten fortsätter att tolkas genom könsstereotypa uppfattningar om kvinnor och män vilket hindrar en utveckling av metoder som är anpassade efter själva ungdomsbrottsligheten. Amerikansk forskning visar dessutom att ras och etnicitet är ytterligare en kategori som påverkar både uppfattningen om och levnadsvillkoren för kriminella flickor.

2 METODER OCH MATERIAL

2.1 Metod

Studiens material består av 26 yttranden skrivna av olika socialförvaltningar på begäran av åklagarmyndigheten enligt 11 § LUL. Materialet har tolkats med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys. En innehållsanalys kan göras på två sätt; antingen med hjälp av kvantitativ metod som tar fasta på det som uttryckligen sägs i texten eller med hjälp av en kvalitativ metod. Den kvalitativa innehållsanalysen utgörs av tolkningar av textens innebörd (Bergström & Boréus 2000). Målet med uppsatsen är inte att studera hur ofta en viss beskrivning används utan på vilket sätt den görs, därför är den kvalitativa varianten av innehållsanalys bäst lämpad för denna studie. Som tidigare nämnt är syftet med studien att undersöka hur socialtjänsten beskriver flickorna, därför har en tolkning av beskrivningarna varit nödvändig. Bryman kallar detta för sökandet efter det *latenta* innehållet i texten (2011). Tolkningen av texter kan göras på olika sätt men det är vanligt att texterna till en början läses ett flertal gånger för att en känsla för helheten ska uppstå. Efter detta tas textstycken, även kallade meningsbärande enheter, som är relevanta för frågeställningen ut ur texten. Dessa meningsbärande enheter kodas och grupperas sedan i kategorier som ska återspegla centrala delar ur de ursprungliga texterna (Bergström & Boréus 2000).

2.2 Vetenskaplig ansats

Studien har en abduktiv ansats vilket innebär att studien utgår från empiriska data men att teoretiska moment samtidigt beaktas. Det sker en växelverkan mellan teori och empiri där båda påverkar varandra (Larsson 2005). Genom att studera teori och tidigare forskning som kan antas vara relevant för studiens syfte kan studiens empiri tolkas och analyseras genom teoretiska analysverktyg. Detta kan leda till att forskaren upptäcker mönster i empirin som inte hade kunnat upptäckas utan dessa analysverktyg (a.a.). Studiens syfte är att synliggöra beskrivningar av flickor och därför har genusteori och tidigare forskning om kvinnors kriminalitet använts för att upptäcka mönster i det empiriska materialet. Studien utgörs av tolkningar av yttrandena och därför har den vetenskapliga ansatsen även sitt ursprung i hermeneutiken där tolkning är en central del i forskningsmetoden. Hermeneutiker menar att den mänskliga existensen kan tolkas och förstås genom språket (Patel & Davidsson, 2011). Inom hermeneutiken strävar forskaren inte efter en absolut sanning eftersom en hermeneutiker inte anser att det finns någon sådan. Genom att använda sig av metoder för förståelse och tolkning, som till exempel kvalitativ innehållsanalys, försöker forskaren istället att sträva efter en förståelse för innehållet som studeras (a.a.). Tolkningen av det som studeras växer fram med hjälp av vad som benämns som den hermeneutiska *cirkeln* eller den hermeneutiska *spiralen*. Detta begrepp syftar till att kunskapen växer fram i en cirkulär process mellan forskarens förförståelse och ny kunskap som i sin tur leder till en ny förförståelse för det som skall tolkas härnäst (Sjöström 1994). Genom att hela

utförandet av studien har bestått av ett växelvist arbete mellan det empiriska materialet och eftersökandet av tidigare forskning och teori så har kunskapen om valet av ämne ökat vilket har bidragit till en förmåga att tolka empirin. Tolkandet har också pendlat mellan att titta på var och ett av yttrandena som en helhet och ett studerande av dem i uppdelade textstycken, vilket är ett vanligt tillvägagångssätt inom hermeneutiken för att förstå en företeelse (a.a.).

2.3 Avgränsningar

Den här studien kommer att fokusera på hur flickor framställs i socialtjänstens yttranden ur ett genusperspektiv. Ytterligare två faktorer som kan påverka hur flickorna uppfattas och bedöms av socialsekreterarna är klass och etnicitet. Detta kommer inte att studeras i den här uppsatsen på grund av att det insamlade materialet inte är tillräckligt för att studera hur klass och etnicitet kan påverka beskrivningarna. Det framgår få beskrivningar av flickornas etnicitet och inga beskrivningar som skulle kunna utgöra tillräckligt underlag för en studie ur ett klassperspektiv. Uppsatsen har avgränsats till en studie av yttranden. Hur flickorna har beskrivits och bedömts i tingsrättens efterföljande domar har därför inte heller studerats.

2.4 Förförståelse

Inom den hermeneutiska forskningsmetoden har förförståelsen en central roll. Forskarens tolkning av materialet ligger till grund för studien vilket innebär att utfallet av studien påverkas av forskarens förförståelse för fenomenet som ska studeras. Inom hermeneutiken ses inte förförståelsen som ett hinder utan snarare en tillgång (Patel & Davidsson, 2011). Jag utförde min praktikperiod på en barn- och ungdomsenhet inom socialtjänsten under hösten 2013 och fick där möjlighet att lära mig hur processen går till när socialtjänsten ska lämna sitt yttrande rörande en ungdom som misstänks för brott. Under tiden för utförandet av den här studien har jag också arbetat deltid inom socialtjänsten och i min yrkesroll skrivit flera yttranden. Den här erfarenheten tror jag har bidragit till en förståelse för hur socialtjänsten arbetar med yttranden i praktiken vilket säkerligen har påverkat mina tolkningar av yttrandena som ingår i den här studien. Till exempel har jag upplevt vilken kort tid socialsekreteraren ofta har på sig att lämna ett yttrande och att socialsekreterarna sällan hinner träffa ungdomen och vårdnadshavarna mer än en gång. En annan faktor som sannolikt har påverkat min förförståelse är att jag är politiskt övertygad feminist. Den här uppfattningen har givetvis präglat både mitt val av uppsatsämne och teori. Enligt hermeneutiken påverkas alltid vår tolkning av förförståelsen men en menar också att förförståelsen påverkas av tolkningen (Sjöström 1994). Jag har försökt att reflektera över hur mina politiska ställningstaganden har påverkat mina tolkningar under hela processens gång. Jag har också försökt att synliggöra olika nyanser i föreställningarna om flickor och kriminalitet även om genusteori har legat till grund för min tolkning av föreställningarna.

2.5 Material och urval

Studien påbörjades genom att en lista från Södertörns tingsrätt över målnummer och personuppgifter på alla flickor födda mellan 1996-1998 som förekommit som misstänkta för misshandel i domar från 2013 begärdes ut. Bryman (2011) skriver att ibland är beslutet om vilken tidsperiod som ska omfattas av analysen styrt av när i tiden en viss händelse inträffar. Men när frågeställningen rör ett pågående och generellt fenomen så är beslutet om tidsram en mer öppen fråga. Studien är avgränsad till domar från 2013, framför allt för att det är ett avslutat år som ligger nära i tiden. Yttranden skrivna av socialtjänsten som bifogats till respektive domar utgör studiens empiriska material. Södertörns tingsrätt återsände en lista där alla personer misstänkta för misshandel, både flickor och pojkar, som är födda mellan 1996-1998 återfanns. Efter att ha plockat ut de målnummer som rörde flickor gjordes upptäckten att mängden rättsfall gällande misstänkta flickor var väldigt begränsad. Beslut fattades därför att komplettera med begäran om yttranden gällande samma målgrupp från två andra stora tingsrätter i Stockholm; Attunda tingsrätt och Stockholms tingsrätt. De två tingsrätternas datasystem kunde inte heller söka efter precis den målgrupp som uppfyllde studiens syfte, därför skickade tingsrätterna tillbaka varierade listor som innefattade olika typer av brott, personnummer och kön. Utifrån dessa listor markerades de målnummer som överensstämde med önskad målgrupp. Därefter gjordes en begäran av yttrandena från respektive tingsrätt som återsände materialet via mail.

Tabell 1. Antal yttranden.

Tingsrätt	Antal misstänkta	Nedlagda mål/saknar yttrande	Sekretess	Skrivit själv	Antal Yttranden
Södertörns tingsrätt	26	9	2	1	14
Attunda tingsrätt	12	1	1	-	10
Stockholms tingsrätt	5	2	1	-	2

Materialet utgörs av 26 yttranden inhämtade från tre olika tingsrätter. Med reservation för att tingsrätterna kan ha skickat listor som innehållit felaktigheter så är detta alla yttranden om målgruppen som finns att tillgå vid dessa tingsrätter från år 2013. Vid de fall då yttrandena har varit sekretessmarkerade har möjlighet getts att överklaga sekretessen men detta gjordes inte av respekt för att yttrandena kan innehålla särskilt känsliga uppgifter. Totalt finns 20 olika förvaltningar representerade i materialet. Som framgår av tabellen har egen involvering i skrivandet av ett yttrande, tillsammans med praktikhandledare under praktikperiod på socialtjänsten hösten 2013, resulterat i att detta valts bort då risken att förförståelsen bidrar till en partisk tolkning finns.

2.6 Databearbetning

Databearbetningen började med att *analysenheten* lästes igenom flera gånger, det vill säga de 26 yttranden som utgör studiens datamaterial. Detta gjordes till en början mycket översiktligt för att få en helhetsbild. Därefter lästes ett yttrande i taget och under tiden skrevs sammanfattande stödord i högerspalten om vad texten handlade om. Sedan lästes yttrandet igen och sekvenser där en beskrivning av flickan förekom ströks under. Det som tolkats som beskrivningar är alla rader som ger en bild av flickan som person. Det har till exempel bortsetts från var flickan bor och hur hennes familjekonstellation ser ut men beskrivningar av egenskap och karaktär har inkluderats. Därefter skrevs alla beskrivningar ned i ett Word-dokument. Varje yttrande och varje beskrivning fick en siffra för att förenkla möjligheten att hitta tillbaka till det aktuella yttrandet vid behov. Till exempel: den tredje beskrivningen av flicka nummer fem fick benämningen 5.3. Det resulterade i 126 beskrivningar, dessa beskrivningar kallas för *meningsbärande enheter*. Dessa enheter kondenserades sedan, vilket innebär att texten görs kortare och därmed mera lätthanterlig, samtidigt som det centrala innehållet bevaras (Lundman & Graneheim 2012, s.190). Efter att alla meningsbärande enheter kondenserats började kodningsförfarandet. En *kod* är en etikett på en meningsbärande enhet som kort beskriver dess innehåll. Genom att koda alla meningsbärande enheter får forskaren ett redskap som hjälper denne att reflektera över sina data på nya sätt (a.a.). Härnäst började kategoriseringen. En kategori utgörs av flera koder som har ett liknande innehåll (a.a. s.191). Kategorierna ska vara internt homogena och externt heterogena vilket innebär att innehållet i en kategori ska vara närbesläktat och skilja sig från innehållet i andra kategorier. Inga data ska falla mellan två olika kategorier eller passa in i två eller flera kategorier. Vissa menar att kategoriseringsprocessen är det svåraste momentet (a.a.). Mönster bland koderna eftersöktes och koderna började sorteras så att de koder som verkade ha något gemensamt grupperades. Under tiden väcktes tankar kring möjliga benämningar på kategorier och arbetet präglades av en växelverkan mellan kategorisering och skapandet av benämningar på kategorier. Till slut hade alla koder sorterats in under fyra kategorier. Tre av kategorierna har dessutom tydliga underkategorier:

Aggressivitet – *Kontroll - Flykt*

Utsatthet – *Påverkan - Hot*

Psykisk ohälsa – *Diagnos - Ledsamhet/oro*

Socialt uppförande – *Ambition - Egenskaper*

Tabell 2. Exempel på kodning.

Meningsbärande enhet	Kondensering	Kod	Kategori
10.8 N.N. tycker om att vara med husdjuren hemma men har aldrig tagit något egentligt ansvar för dem.	Tycker om att vara med husdjuren men tar inte egentligt ansvar för dem	Inte ansvarstagande med husdjur	Socialt uppförande-ambition
13.1 Både N.N. och mamman uppger att N.N. har haft lätt att hamna i ”fel” sällskap och ”fel” situationer. N.N. har därför delvis sagt upp bekantskapen med vissa ”vänner” då hon upptäckt att de inte är bra för henne.	N.N. hamnar i fel sällskap och fel situationer, har sagt upp bekantskap med vissa vänner som hon upptäckt inte är bra för henne	Hamnar i fel sällskap och fel situationer	Utsatthet- Påverkan
19.3 N.N. har i samtal med socialsekreterare medgivit att hon lätt blir arg och då tappar kontrollen.	Medger att hon har lätt för att bli arg och tappa kontrollen.	Lätt arg och tappar kontrollen	Aggressivitet-Kontroll
15.4 Sedan februari 2013 tar hon medicin regelbundet vilket enligt henne själv har en positiv effekt då hon känner sig lugnare inombords.	Tar regelbundet medicin som har en positiv effekt och gör henne lugnare inombords	Lugnare av medicin	Psykisk ohälsa-diagnos

2.7 Litteratursökning

Litteraturen har funnits genom sökningar i olika artikel- och litteraturlitatabaser. Sökningarna har avgränsats till forskning som genomförts under 2000-talet för att resultaten ska vara någorlunda aktuella och användbara för studien utifrån tidsaspekten. De svenska sökord som har använts är: *flickor, yttranden, kriminalitet, kön, socialtjänst och våldsbrott*. De engelska sökorden har varit *female, girls, violence, juvenile offenders, gender, youth, crime* och *aggression*. Dessa ord har eftersökts i olika kombinationer på olika artikel- och litteraturlitatabaser tills samma artiklar började återkomma och sökningen började få en *mättnad*. Eftersökningar har gjorts i databaserna Libris, DiVA, Academic Search Premier och Google Scholar. Sökning i Academic Search Premier på *girls violence offenders* gav 90 träffar där många artiklar handlade om flickor som brottsoffer. Av de artiklar som berörde flickor som förövare var många fokuserade kring om flickors brottslighet ökat över tid, vilket inte är huvudämnet för den här studien. En del av artiklarna handlade om orsaksförklaringar till flickors våldsbrottslighet och av dem valdes *Girls and Violence: A Review of*

the Literature. Journal Of Community Health Nursing av Judith W. Herrman och Joni Silverstein (2012). På sökningen *girls aggression youth violence* utkom 80 träffar. Flera artiklar handlade om familjens inflytande över flickor som använder våld och en del av artiklarna undersökte hur våldsamma flickors etnicitet påverkade våldsanvändningen. Utifrån studiens syfte valdes artikeln "*Girls Are Worse*": *Drama Queens, Ghetto Girls, Tomboys, and the Meaning of Girl Fights* av Linda M. Waldron (2010) som handlar om ungdomars egna beskrivningar och uppfattningar om flickor som slåss. Genom den här sökningen hittades också artikeln av Siobhan Weare (2013) som utgör en del av teorikapitlet. I Kungliga bibliotekets databas Libris eftersöktes litteratur med hjälp av sökorden *flickor, kön, socialtjänsten, våld*. Litteratur har också hittats med hjälp av genomläsningar av andra kandidat- och magisteruppsatser som behandlat liknande ämnen. Dessa har hittats genom att söka på DiVA och uppsatser.se. Sökorden har då varit: *kön, yttranden, socialtjänst, flickor, våld, kriminalitet*.

2.8 Metodologisk kritik

Som forskare bör en vara självkritisk och därför kan en viss enkelspårighet uppfattas i studiens analys eftersom de flesta företeelserna i empirin förklaras genom samma val av teori. Risken med detta är att sådant som inte passar teorin faller bort (Sjöström 1994). Enligt hermeneutiken bör forskaren alltid pröva olika möjliga tolkningar tills hen funnit den mest rimliga tolkningen i ljuset av den tillgängliga informationen (a.a.). Vid stadiet för analys har teorin använts för att tolka resultatet vilket innebär att förklaringarna på de uppvisade företeelserna tolkas genom samma teori. Detta har till viss del varit oundvikligt eftersom syftet har varit att studera företeelser som är kopplade till kön och därför har genusteori varit det mest rimliga perspektivet. Ett försök har dock gjorts för att påvisa de nyanser som uppkommit ur materialet och materialet analyseras både med hjälp av tidigare forskning och av flera olika genusteoretikers perspektiv för att nyansera analysen. Ett omfattande arbete har också gjorts med den kvalitativa innehållsanalysen där kategorierna har utvunnits ur materialet. I den processen ägnas mycket uppmärksamhet åt att reflektera över hur förförståelsen påverkade organiseringen av materialet.

En annan kritisk synpunkt på uppsatsen som bör nämnas är att vissa delar av den tidigare forskningen och teorin som använts vid analysen av resultatet utgår från en anglosaxisk kulturkontext. Svensk kultur är på många sätt influerad av anglosaxisk kultur även om mycket också skiljer sig åt. Uppsatsens teoretiska grund utgörs framför allt av ett genusperspektiv och en stor del av genusforskningen härstammar ur en amerikansk kontext. Forskningen är användbar även i en svensk kontext men genusediskurserna tar sig uttryck på olika sett beroende på olika länders traditioner. Det innebär att vissa av exemplen som nämns i avsnitten för tidigare forskning och teori kan verka främmande och något hårdraget.

2.9 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

För att forskningsresultatet i en studie ska få ett vetenskapligt värde är det viktigt att det finns en överensstämmelse mellan vad forskaren uppger att studien ska undersöka och vad som faktiskt undersöks. Detta kallas för studiens *validitet*. I den här studien har mycket tid lagts på att arbeta med problemformuleringen, frågeställningarna och syftet för att det tydligt ska framgå vad studien avser att mäta. Genom att noggrant beskriva datainsamling och urval kan studiens validitet höjas eftersom forskaren då är transparent med hur studien har genomförts. I den här studien har processen för datainsamling och urval tydligt beskrivits i metodavsnittet för att det ska framgå vad för data som har insamlats för att besvara syftet och på vilket sätt. Det är också viktigt att forskaren förhåller sig medvetet och reflekterande till sin egen förförståelse. Även detta har redovisats under ett eget avsnitt i metodkapitlet.

För att kunna mäta det forskaren avsett att mäta är det viktigt att använda sig av tillförlitliga mätinstrument, detta kallas för *reliabilitet*. Den kvalitativa innehållsanalysen och dess tillhörande kodningsförfarande gör att studiens reliabilitet är god. Materialet har systematiskt ordnats in i kategorier som har uppstått ur materialet och allt material har kodats. Detta moment har inte genomförts av mer än en person vilket innebär att det finns risk för att en annan forskare skulle ha kunnat koda materialet annorlunda. Genom att presentera citat kan forskaren därför ge läsaren möjlighet att själv bedöma studiens tillförlitlighet (Lundman & Graneheim 2012). Detta har gjorts löpande i resultatdelen av den här studien. Samtidigt har ett försök till balans mellan de olika citaten gjorts för att resonemangen mellan dem ska kunna följas. Kategorierna som har använts har uppstått ur materialet och dessa har inte fastställts förrän alla kodade beskrivningar har kunnat passas in i en kategori, detta i enlighet med hur metoden ska tillämpas. På så sätt höjs studiens reliabilitet ytterligare. För att en studie ska ha *extern reliabilitet* behöver studien kunna upprepas (Bryman 2011). En kvalitativ undersökning kan vara svår att upprepa eftersom tolkningarna av materialet beror på forskarens förförståelse och i vilken situation studien genomförts (a.a.). Genom att tydligt redovisa hur studien genomförts och genom att allt material och kodningsschemat finns att tillgå ökas dock den externa reliabiliteten för studien.

Generaliserbarhet innebär huruvida studiens resultat går att generalisera till andra populationer (Bryman 2011). Inom den kvalitativa forskningen strävar forskaren oftast efter en fördjupande kunskap kring ett fenomen snarare än allmän vedertagen kunskap. Det innebär att studien ofta utgörs av ett relativt litet material i jämförelse med kvantitativa studier. Kvale och Brinkmann (2009) menar dock att en kvalitativ studie kan uppnå en så kallad teoretisk generaliserbarhet genom att forskaren tydligt och logiskt kopplar studien till teori. På detta sätt kan en analytisk och teoretisk generaliserbarhet uppstå. Den här studien har presenterat såväl tidigare forskning som teori och också kopplat resultatet till båda dessa delar genom analys vilket ökar studiens teoretiska generaliserbarhet. Studiens material utgörs av alla yttranden som överensstämmer med studiens syfte och som finns att

tillgå vid de tre största tingsrätterna i Stockholm. Det innebär förvisso att studiens resultat skulle kunna förklaras som ett storstadsfenomen som inte är överförbart till resten av landet.

2.10 Etiska överväganden

Yttrandena enligt 11 § LUL är en bilaga till rättsens beslut vilket innebär att de är offentliga handlingar. Materialet innehåller dock information som kan uppfattas som etiskt känsligt särskilt med tanke på flickornas låga ålder, därför är flickorna i yttrandena avidentifierade. I enlighet med Vetenskapsrådets forskningsetiska riktlinjer (2011) har studien därför uppfyllt kravet om *konfidentialitet* genom att alla uppgifter om identifierbara personer har behandlats på ett sådant sätt att de inte direkt kan identifieras av utomstående personer. Enligt Vetenskapsrådet handlar forskningsetik om att väga olika legitima intressen som kan komma i konflikt mot varandra. I det här fallet handlar det om möjligheten för en annan forskare att replikera studien mot berörda parter rätt till integritetsskydd. När socialtjänsten utlämnar ett yttrande till åklagaren görs detta med stöd av 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (SFS, 2009:400) som behandlar sekretessbrytande bestämmelser gällande utlämnande av uppgifter på begäran av andra myndigheter. Det innebär att socialtjänsten bryter mot sekretessen med stöd av lagen när ett yttrande utlämnas. Allmänheten kan med andra ord inte få tillgång till yttrandena genom socialtjänsten utan de kan endast samlas in genom en begäran från domstolen. Mot bakgrund av detta har beslut fattats att inte redovisa målnummer utan istället har insamlingsförfarandet av materialet noggrant redovisats. På detta sätt har möjligheten till identifiering av flickorna försvårats men studiens replikerbarhet har inte omöjliggjorts.

2.11 Teoretisk tolkningsram

Tidigare forskning visar att ett genusperspektiv är viktigt för att förstå flickors våldsbrottslighet och för att undvika könsstereotypa förklaringsmodeller. I det här avsnittet presenteras olika perspektiv på genus. Till att börja med kommer innebörden av genus att förklaras ur olika aspekter, efter det följer ett avsnitt om vad normativ femininitet innebär. Sedan följer en presentation av hur den normativa femininiteten påverkar synen på kriminella kvinnor. Dessa delar utgör den tolkningsram som resultatet av studien analyserats inom.

2.11.1 Genusteori

Den genusvetenskapliga teoribildningen är mycket omfattande och innefattar en mängd olika perspektiv. Nedan följer en presentation av begreppet genus och olika teoretikers syn på hur genus påverkar människan. Katarina Piuva och LisBodil Karlsson (2012) skriver att feministen Simone De Beauvoirs formulering ”Man föds inte till kvinna, man blir det” från 1949 ofta betraktas som ursprunget till den socialkonstruktivistiska förklaringen av begreppet kön inom genusteori. *Genus* är

ett begrepp som används för människans sociala kön, det vill säga det kön som skapas utifrån kultur, normer, ekonomi och social ordning (a.a.). Utifrån de rådande uppfattningar och normer som människor har i relation till begreppet kön materialiseras kroppen. Kroppen blir alltså det material som samhällets normer appliceras på. Piuva och Karlsson skriver att den västerländska filosofin präglas av dualism vilket innebär att vår uppfattning om världen delas upp i motsatspar som till exempel kropp – själ, biologi – psykologi och känsla – förnuft. Detta gäller även kön som anses vara en orubblig dualism som utgörs av det manliga och det kvinnliga. Utifrån det biologiska, det vill säga kroppens anatomi, dras slutsatsen att det finns två kön och dessa ingår i ett motsatsförhållande. Andra motsatspar som är kulturellt inrotade är passivitet – aktivitet, natur – kultur och offentligt – privat. Det offentliga, aktiva och kulturbärande förknippas av tradition med manlighet medan det motsatta förknippas med kvinnlighet. Utifrån biologin dras alltså slutsatser om vad som är typiskt kvinnligt och manligt samt vad som skiljer könen åt. Detta får sociala konsekvenser då personliga egenskaper istället förklaras som biologiska egenskaper. Dessa uppfattningar är djupt rotade och återkommer ständigt bland annat i religiösa och kulturella uppfattningar om könets betydelse (a.a.).

Det ovan beskrivna sättet att se på människor, det vill säga att män och kvinnor utifrån biologiskt kön har olika roller i det sociala livet, ligger till grund för kritiken från feministiska forskare. Ingrid Lander (2003) skriver att till följd av detta skapades en ny begreppsapparat för att kunna förstå och studera de socialt konstruerade skillnaderna mellan kvinnor och män. Med hjälp av genusteoretiska begrepp vill forskare bryta upp och analysera de föreställningar som finns om kvinnor och män. Genom begreppet genus betonas att det inte finns något naturligt i hur män och kvinnor beskrivs utan att dessa beskrivningar är socialt konstruerade (a.a.).

Den amerikanska retorik- och litteraturprofessorn Judith Butler (1990) menar att genusidentiteten är något som blir till genom att vi agerar performativt, vi iscensätter genus. Genus är ingenting vi *är* utan någonting vi *gör*. Det innebär att ingen *är* kvinna eller man utan vi *görs* till kvinnor och män, av oss själva och varandra. Butler menar att ingen människa föds med ett kön utan kön är något som skapats utifrån genus. Våra föreställningar om genus har skapat vår uppfattning om vårt kön och vår kropp. Butler skriver att det krävs ett stabilt kön för att vi ska kunna uppfatta en kropp som begriplig eftersom kroppen inte är kulturellt begriplig i sig själv. Enligt Butler görs kroppen begriplig genom *den heterosexuella matrisen* som ska föreställa en logisk koppling mellan människans kropp, sexualitet och genus. Matrisen förutsätter att det finns två kön som utgör ett dikotomt och heterosexuellt förhållande. Precis som Piuva och Karlsson (2012) menar skriver Butler att kroppar blir begripliga genom att vi förstår och tolkar dem genom detta motsatsförhållande. Utifrån matrisen är en ”begriplig kvinna” någon som har en språkligt bestämd kvinnokropp, uppträder ”feminint” samt åtrår någon som kan förstås som en ”begriplig man”. De som avviker från matrisen kommer inte att förstås som en ”riktig” man eller en ”riktig” kvinna. Butler menar att när vi organiserar vår förståelse av kropp, genus och begär efter matrisen kommer den som på något sätt avviker från normen att ses som obegriplig och ofullständig. Föreställningen av vad kön är upprätthålls och berättigas genom att genus

och begär ständigt iscensätts i linje med matrisen. Enligt Butler upprepar vi föreställningen om kön genom kropp, språk och beteende vilket ger en falsk bild av ett ursprungligt kön.

2.11.2 Normativ femininitet

Genus konstrueras och reproduceras genom vårt dagliga liv, via kultur, vårt språk och genom våra handlingar vilket innebär att vi på detta sätt också utformar våra uppfattningar om vad som är normativt respektive avvikande beteende inom ramen för vårt kön. Dessa uppfattningar konstrueras i form av femininiteter och maskuliniteter (Lander 2011, Connell 1995, Messerschmidt 1994, Pettersson 2003). För att passera som en respektabel kvinna gäller det att förhålla sig till vad som ingår inom ramen för normativ femininitet. Fanny Ambjörnsson (2004) skriver i sin avhandling om genus, klass och sexualitet bland gymnasieflickor om vad som definierar den normativa femininiteten. Enligt Ambjörnsson är måttfullhet, kontroll, försiktighet, omhändertagande, inlevelseförmåga och empati exempel på egenskaper som anses vara traditionellt feminina. Lander (2003) skriver att det är inom ramen för den normativa femininiteten som kontrollen över kvinnan utövas i det dagliga livet. Den enskilda kvinnan utövar också självkontroll inom ramen för den normativa femininiteten. Lander exemplifierar förhållandet mellan olika femininiteter genom minnen från uppväxten där en flicka kunde pekats ut som ”madrassen” som låg med alla pojkar. Den flickan tog alla avstånd från men inte från de pojkar som ”skrävade” om sina sexuella erfarenheter med samma flicka (Lander 2011). Lander menar att avvikelse innebär sådant beteende som inte överensstämmer med de förväntningar och normer som finns i ett samhälle (a.a.). Lander skriver att vi genom att analysera vårt sätt att tala och uttrycka oss skulle kunna komma närmare en förståelse för hur kvinnans underordning i samhället reproduceras genom vår föreställning av den ”fallna kvinnan”. När analysen om den ”fallna kvinnan” blottläggs blir också föreställningen av vad en normativ, respektabel kvinna anses vara mer tydlig.

2.11.3 Föreställningar om den kriminella kvinnan

När en kvinna begår ett våldsbrott ställs föreställningen om vad normativ femininitet innebär på sin spets. Samhällets förväntningar på kvinnan som icke-aggressiv utmanas och motsägs när en kvinna begår ett våldsbrott mot någon annan. I och med den här utmaningen av genusstereotypiskt beteende har samhället försökt hitta förklaringar till kvinnors våldsbrottslighet. Enligt juridikforskaren Siobhan Weare (2013) är dessa förklaringar ofta reflektioner av den aktuella genuskonstruktion för vad som är lämpligt kvinnligt beteende. Vilka föreställningar om femininitet tolkar samhället kvinnors våld genom? Weare skriver om kvinnors våldsbrottslighet med fokus på kvinnor som begått mord. Hon skriver om tre föreställningar som råder kring kvinnor och våldsbrott som kallas för *The mad, the bad and the victim*. Fritt översatt; den galna, den dåliga och offret.

Offret

Weare skriver att kvinnor som utsätts för våld i nära relation började ses som offer för det patriarkala våldet i samband med att feminister under 70-talet lyfte frågan om våld i hemmet. Våldet mot kvinnor i nära relationer började ses som ett samhällsproblem och inte en privat sak som skulle hanteras inom familjen. Sedan dess har den största delen av forskning kring kvinnor och våld fokuserat på kvinnor som offer. I USA utvecklades begreppet *Battered woman syndrome* som syftar till att förstå det tillstånd som kvinnor som utsätts för våld av en man de lever i nära relation med upplever. Genom detta begrepp kunde misshandlade kvinnors utsatthet förklaras genom till exempel svårigheter att lämna sin partner trots att, och på grund av att, de misshandlas. I vissa fall går det så långt att kvinnan till slut inte ser någon annan utväg än att döda sin partner. Genom *Battered woman syndrome* kunde dessa händelser förklaras genom att kvinnan å ena sidan i och för sig hade begått en allvarlig kriminell handling men hon var också ett offer som försvarade sig. Kvinnan blev alltså förövare *på grund av* att hon också var ett offer. De beskrivningar som gjorts av den hjälplöshet som omgärdar dessa kvinnor har bidragit till samhällets förståelse för den misshandlade kvinnan som offer. Enligt Weare har detta synsätt accepterats på grund av att den misshandlade kvinnan uppenbart "passar in" inom ramen för den patriarkala struktur där de ses som offer i händerna på kontrollerande, våldsamma män. Vidare skriver Weare att för att en kvinna ska kunna hävda sig själv som en misshandlad kvinna som endast använt våld som självförsvar behöver hon uppfylla kriterierna för den rådande normativa feminiteten. Kvinnan har mycket att försvara när hon begår ett våldsbrott eftersom hennes feminitet ifrågasätts. Enligt Weare behöver en misshandlad kvinna framställa sig som en trogen fru, en engagerad mor, en kvinna som försöker hålla ihop sin familj till varje pris och som har försökt foga sig trots mannens våld (s. 340). Om kvinnan lyckas framstå på detta sätt betraktas hon som ett "sant" offer, inom både en social och en rättslig kontext.

Den galna

Historiskt sett så har kvinnors våldsamtet förklarats i medicinska termer. Enligt Weare har kvinnors våld förklarats genom hormonell obalans eller att kvinnorna är mentalt rubbade. Under 1800-talet förespråkade de italienska kriminologerna Cesare Lombroso och Guglielmo Ferrero att kvinnor var lågutvecklade i jämförelse med män vilket innebar att kvinnor hade mindre utrymme att ägna sig åt kriminalitet. Därför drog de slutsatsen att de kvinnor som trots detta blev kriminella var onormala och sjuka. Lombrosos och Ferreros forskning har naturligtvis blivit mycket kritiserad sedan dess men kvinnors kriminalitet fortsätter att förklaras genom psykiatriska termer, speciellt kvinnor som har mördat. Som exempel skriver Weare om rättsprocesser i USA mot kvinnor som står misstänkta för att ha mördat sina barn. I USA drabbas ungefär en till två av 1000 kvinnor av förlossningspsykos. Det är ett tillstånd som kan uppstå under de första veckorna efter förlossningen och symptom kan bland annat vara mani, vanföreställningar och akuta depressioner. Weare skriver att det är mycket ovanligt att kvinnor dödar sina barn på grund av förlossningspsykos. I USA sker detta vid ungefär fem fall om

året. Vidare skriver Weare att hälften av alla amerikanska kvinnor som dödar sina barn inte lider av någon psykisk sjukdom över huvudtaget. Trots detta är det mycket vanligt att kvinnor som dödar sina barn förklaras psykiskt sjuka. Av de 49 amerikanska kvinnor som åtalades för att ha mördat sina barn mellan 1989-2000 dömdes endast två till fängelse. Resten fick olika typer av villkorliga domar och vård. Weare menar att det är enklare att hävda att en kvinna som begår ett så pass allvarligt brott som att ha dödat sitt eget barn är sjuk än att ifrågasätta de genusnormer som finns kring femininitet och moderskap. Modern förutsätts vara vårdande och omhändertagande av naturen. Detta gör att när kvinnan stämplas som sjuk så kan hon inte krävas på en förklaring för sina handlingar; hon dödade sitt barn eftersom hon var ”galen”. Enligt Weare hanterar domstolarna män och kvinnor som yrkar på ett mindre ansvar för sina handlingar i mordrättegångar olika. Männen kunde av sina försvarare beskrivas som monster och galningar men rätten bedömde ändå att männen skulle stå ansvariga för sina handlingar. Weare skriver att detta kan bero på att samhället traditionellt sätt tenderar att bedöma män utifrån sina handlingar och inte utifrån sin person, till skillnad från kvinnor. Ett genustypiskt förhållningssätt till kvinnor är att de inte aktivt väljer eller fattar rationella beslut utan att de istället *drabbas* av olika händelser.

Den dåliga kvinnan

Människor som begår brott ses generellt som dåliga människor på grund av vad de har gjort, varför begreppet ”den dåliga kvinnan” kan behöva förklaras. Med dålig åsyftas inte bara kvinnan i förhållande till det begångna brottet utan också i förhållande till att vara kvinna. Detta extra element är ett resultat av att kvinnorna har överträtt så pass många sociala genusnormer att de inte kan stämplas som varken offer eller galna. Som exempel nämner Weare att en kvinna som dödar sitt barn och som inte kan förklaras som psykisk sjuk med hjälp av en psykiatrisk diagnos stämplas istället som en dålig kvinna. Hon har brutit mot de genuskoder som innebär att en kvinna ska vara en ”god” mor trots att hon inte är psykiskt sjuk och därför stämplas hon också som dålig. I första hand försöker samhället alltid att hitta förklaringar till dessa kvinnors beteende inom de två andra stämplarna; offret eller den galna kvinnan. Om kvinnan inte passar in under dessa genuskodade föreställningar behöver förklaringen hittas någon annanstans och det leder inte sällan till att hon istället stämplas som en dålig kvinna. Föreställningen om den dåliga kvinnan är inte en ny företeelse. Tidigare nämnda kriminologantropologerna Lombroso och Ferrero myntade tidigt dikotomin mellan den ”goda” och den ”dåliga” kvinnan. Än idag kan denna dikotomi återfinnas inom kulturen så som i konst, litteratur och film. Weare skriver att en dålig kvinna är kall, självisk och en icke-kvinna som kan vara maskulin och till och med monstros. De står i kontrast till den så kallade goda kvinnan som är socialt och moraliskt konventionell och om hon skulle överträda detta så är det på ett feminint och förnämt vis. Om den dåliga kvinnan skulle begå brott förklaras hennes brottslighet med en inneboende ondska. De dåliga kvinnorna kan sorteras in i underkategorier utifrån sin ondska. Som exempel nämner Weare kategorin som benämns som sexuellt avvikande kvinnor, det vill säga kvinnor som frångår normen om

att en kvinna inte ska ha för många sexuella partners. Weare nämner att domstolar till exempel ser mycket mer allvarligt på sexuellt utlevande beteende bland lagöverträdande tonårsflickor än bland lagöverträdande tonårspojkar och tenderar att döma flickorna hårdare på grund av detta. Här räknas också de kvinnor in som inte avser leva i en monogam heterosexuell relation med make och barn.

Dessa tre sätt att stämpla kvinnor som begår kriminella handlingar visar på hur kvinnor som misstänks för liknande brott kan bedömas olika beroende på konstruktionen av det begångna brottet, deras genus och deras sexualitet. Weare skriver att det finns en uppenbar korrelation mellan stämpeln kvinnan får, rättsväsendets hantering av kvinnan och samhällets gensvar på kvinnans handlingar. Oavsett hur kvinnorna blir behandlade utifrån hur de stämplas menar Weare att kvinnorna har gemensamt att de nekas en individuell medverkan till hur de betraktas. Bedömningen av kvinnorna förhåller sig hela tiden till olika typer av femininiteter. Användandet av dessa stämplat kan bidra till att vissa enskilda kvinnor i särskilda situationer kan vinna strider, men stämplantet gör väldigt lite för att bidra till att kvinnor ska slippa anpassa sitt beteende efter den normativa femininiteten (s. 353).

3 RESULTAT

I det här kapitlet avses resultatet presenteras i form av de fyra kategorier som uppstod vid utförandet av den kvalitativa innehållsanalysen. De delar som kommer att presenteras är de som har varit representativa för materialet i stort. De fyra kategorier som materialet har sorterats in i är de som tidigare presenterats i metodkapitlet; *aggressivitet*, *utsatthet*, *psykisk ohälsa* och *socialt uppförande*. Samtliga kategorier har även två underkategorier. Varje citat efterföljs av ett nummer som yttrandet är namngivet med för att det skall framgå vilket yttrande som respektive citat är hämtat ifrån. Varje presentation av en kategori följs av ett avsnitt som kallas för *analytiska perspektiv*. I dessa avsnitt har analys tillförts med hjälp av teori och tidigare forskning. Till sist binds studien ihop under rubriken *slutanalys*.

3.1 Aggressivitet

I flera yttranden förekommer det beskrivningar av flickornas aggressivitet och deras sätt att hantera aggressivitet. Dessa beskrivningar kan delas in i två underkategorier; *kontroll* och *flykt*. I de yttranden där det förekommer beskrivningar av aggressivitet i förhållande till kontroll så är det framför allt *bristen* på kontroll som lyfts fram. Av de 19 beskrivningar av aggressivitet som framkommer i yttrandena handlar tio av beskrivningarna om flickornas oförmåga till att kontrollera sig när de blir arga, till exempel: ”N.N. har vid flera tillfällen uppvisat ett mycket aggressivt och hotfullt beteende. Hon har lätt för att bli arg och har då väldigt svårt att kontrollera sitt agerande” (Y23). En annan flicka beskrivs i liknande ordalag. Här framkommer det inte heller vem som bidragit till beskrivningen men socialsekreteraren skriver att flickans aggressivitet uppstår vid särskilda situationer: ”N.N. är ej tidigare dömd för brott men uppvisar svårigheter avseende impuls- och ilskekontroll som för N.N:s del är situationsstyrda” (Y15). I det här fallet bedöms inte flickan ha ständiga svårigheter att kontrollera sitt beteende men vid vissa situationer kan hon misslyckas med att styra över sin ilska och sina impulser och då styrs hon av situationen. I de fallen då socialsekreterarna har valt att återge flickornas bild av sin egen aggressivitet framkommer också beskrivningar av oförmåga till kontroll:

N.N. beskriver att hon sällan blir arg och att det krävs mycket för att hon ska bli arg. När hon väl blir arg och inte kan härbärgera ilskan så kan hon uttrycka sig och agera utan eftertanke. N.N. upplever det inte som ett problem eftersom det händer så sällan. (Y17)

En annan socialsekreterare beskriver också en flicka som själv anser att hon reagerar kraftigt vid ilska men här ges hennes temperament som anledning: ”N.N. beskriver att hon har ett häftigt temperament och lätt blir arg för småsaker samt kan få utbrott hemma och i skolan” (Y1).

En beskrivning av en annan flickas egen bild av sin förmåga till kontroll skiljer sig från de andra. Socialsekreteraren återger flickans egna ord: ”Hon berättar att hon kan kontrollera sin ilska och skulle därför aldrig skada någon allvarligt med, exempelvis, ett föremål. Skulle hon bli allvarligt provocerad

skulle hon kunna ”slå sönder” någon” (Y21). Flickan beskrivs alltså som om hon själv anser att hon har kontroll eftersom hon kan vara beräknande vid situationer då hon provoceras. Här beskrivs en flicka som kan välja själv; hon väljer bort att slå någon med ett tillhygge men hon har också kapacitet att slå någon mycket allvarligt om det skulle behövas. Värt att nämna är att samma flicka också berättar att hon varken dricker eller använder droger eftersom hon inte vill tappa självkontrollen. Yttrandet skiljer sig från de andra eftersom socialsekreteraren inte beskriver att flickan förlorar förmågan till kontroll. I sin bedömning skriver socialsekreteraren att flickan löper risk att återfalla i brott då hon känner behov av att försvara familj och vänner.

En sammanfattning av beskrivningarna som handlar om flickornas agerande vid situationer då de upplevs, eller upplever sig själva, vara aggressiva är en bristande förmåga till kontroll förutom i det sistnämnda fallet. Där beskrivs istället en flicka som kan bli allvarligt aggressiv men inte på grund av att hon förlorar kontrollen. De beskrivningar av flickornas förmåga att hantera aggressivitet och konflikt som inte beskrivs i termer av bristande kontroll handlar istället om flykt och undvikande beteende. I de situationer då flickorna inte beskrivs stanna kvar i konflikten och förlora kontrollen så flyr de istället från situationen: ”N.N. har tidigare rymt när hon hamnat i konflikter, hon har haft svårt att reda ut det som inträffat i svåra situationer” (Y3). En annan flicka beskrivs såhär: ”Hon har berättat att hon inte vill vara hemma eftersom det ofta blir bråk. Det har dock lugnat ner sig den senaste tiden. Numera är det lugnt hemma då N.N. håller sig för sig själv” (Y11). Flickorna beskrivs inte som de andra, de brukar inte tappa kontrollen och då bli hotfulla, utan de flyr istället undan när det uppstår situationer av konflikt.

3.1.1 Analytiska perspektiv

I beskrivningarna av flickornas sätt att hantera aggressivitet och konflikt har två mönster kunnat urskiljas; flickor som beskrivs förlora kontrollen och flickor som beskrivs fly vid konflikt. Enligt Pettersson (2013) är aggressivitet i regel ett maskulint kodat beteende vilket innebär att när en kvinna ger utlopp för aggressivitet så kan det tolkas som att hon frångår det beteende hon förväntas ha i egenskap av kvinna. Beskrivningarna av flickorna som ger uttryck för sin aggressivitet präglas av formuleringar kring bristen på kontroll. Utifrån detta kan resultatet tolkas som att beskrivningarna av flickorna går i linje med den normativa synen om att flickor bör kontrollera sitt beteende och att aggressivitet inte innefattas inom ramen för den kvinnliga självkontrollen. Vissa av flickorna beskrivs också själva anse att de har en oförmåga att kontrollera sig när de blir arga, som Y17 som beskrivs uttrycka sig och agera utan eftertanke när hon blir arg. Enligt Lander (2003) så utövar kvinnan självkontroll inom ramen för den normativa feminiteten för att kunna passera som en respektabel kvinna. Passivitet ingår som en egenskap inom ramen för den normativa feminiteten, därför kan flickans sätt att se på sin egen aggressivitet tolkas som en insikt i att hon frångår passiviteten när hon

blir arg. Flickan beskrivs också säga att det ”krävs mycket” för att hon ska bli arg vilket kan tolkas som ett försök till att förklara att hon har haft legitima skäl till att uttrycka sin ilska.

I det fallet som frångår mönstret av att beskriva oförmågan till kontroll, Y21, skriver socialsekreteraren att flickan löper risk att återfalla i brott då hon känner behov av att försvara vänner och familj. Weare skriver att kvinnan kan tillåtas använda våld vid självförsvar om hon som person kan tolkas leva sitt liv i linje med normativ femininitet. Flickans agerande kan inte tolkas inom ramen för den normativa femininiteten eftersom hon uttrycker kapacitet till användning av övervåld, hon skulle kunna ”slå sönder någon”. Även om flickan själv beskrivs förklara sin aggressivitet som ett sätt att försvara närstående så beskrivs flickans person inte i termer av offerskap. Beskrivningarna av hennes sätt att agera vid provokation kan tolkas som om hon är beräknande vilket inte går i linje med att vara ett offer enligt Weare (2013). Det nämns också att flickan undviker alkohol och droger eftersom hon inte vill tappa självkontrollen vilket i sig kan ses som ett beteende i linje med normativ femininitet. Butler (1990) skriver dock att en kvinna behöver agera feminint, ha en språkligt bestämd feminin kropp samt åtrå män för att ses som en begriplig kvinna. Om en kvinna frångår någon av dessa tre förutsättningar kommer hon att ses som obegriplig och ofullständig som kvinna. Beskrivningen av flickans inställning till kontroll och våld görs därför i linje med rådande normer kring femininitet genom att beskriva på vilket sätt hon *frångår* dem.

I de fall där flickorna beskrivs fly eller undvika situationer där aggressivitet och konflikt kan uppstå kan beskrivningarna av flickorna tolkas både som att de innehar förmågor och oförmågor. Y3 beskrivs explicit av socialsekreteraren ha svårt att reda ut svåra situationer vilket har lett till att hon har rymt. Y11 beskrivs å andra sidan undvika hemmet för att det ofta blir bråk, vilket hon har löst genom att hålla sig för sig själv. Båda dessa beskrivningar kan tolkas som att flickorna har en central roll i de konflikter som uppstår. Framför allt Y11 eftersom det beskrivs att bråken hemma har lugnat sig eftersom hon håller sig undan. Beskrivningen av Y3 kan tolkas som om hon rymmer på grund av oförmåga att hantera konflikt medan beskrivningen av Y11 ger bilden av en flicka som håller sig undan tack vare förmågan att undvika bråk. Den ena flickan beskrivs alltså agera i akuta lägen medan den andra förebygger konflikt. Att foga sig och anpassa sig efter situationen är egenskaper som ses som gångbara inom ramen för femininitet enligt Weare (2013). Även Pettersson (2013) och Piuva och Karlsson (2012) skriver att vad som präglar ett feminint beteende är passivitet och underordning. Y11 beskrivs kunna hålla sig undan vilket har lett till att bråken hemma har upphört. Att bråken upphör är ju onekligen något positivt men när detta beskrivs bero på att flickan håller sig undan, alltså fogar sig, utan någon vidare beskrivning kan ännu en tolkning göras; när socialtjänsten beskriver flickans inverkan på upphörandet av bråken som positivt kan det tolkas som en positiv inställning till att flickans beteende går i linje med vad som förväntas av henne som kvinna. Värt att tillägga är att det ingenstans nämns något om föräldraansvaret vid bråken hemma hos flickan.

3.2 Utsatthet

I flera yttranden beskrivs flickorna som utsatta på olika sätt. Den här kategorin ska inte förväxlas med nästkommande kategori som handlar om psykisk ohälsa som också är en typ av utsatthet. I den här kategorin beskrivs flickorna som utsatta *av andra personer* på olika sätt. Dessa flickor skulle inte begå brott eller ha ett riskbeteende om de inte påverkades eller hotades av andra. Flickornas utsatthet kan alltså kategoriseras i underkategorierna *påverkan* och *hot*. Något som flickorna som beskrivs som utsatta för påverkan eller hot beskrivs ha gemensamt är att de *hamnar* i olika situationer. Ett exempel på en beskrivning av *hot* är Y4 där socialsekreteraren i sin bedömning skriver att flickan kan hamna i vissa lägen på grund av sin utsatthet: ”N.N. bedöms ha en låg risk att återfalla i brott men kan hamna i lägen då hon själv blir utsatt för brott och/eller känner sig så trängd att det blir en ny hotfull situation” (Y4). Socialsekreteraren tror inte att flickan kommer att återfalla i brott om hon inte själv blir utsatt för brott och känner sig trängd. I samma yttrande skriver socialsekreteraren att flickan har bytt skola ett flertal gånger på grund av att hon blivit osams med andra flickor i klassen.

I en del fall beskrivs flickornas utsatthet i form av rädsla:

N.N. berättar att hon vid två tillfällen tidigare utsatts för misshandel (...) detta har påverkat hennes dagliga liv på så sätt att hon har svårt för att vara ensam och ofta är rädd när hon går ute själv, till exempel till och från skolan. (Y17)

I de fall där det inte förekommer tydliga beskrivningar av hot är det istället *påverkan* från andra som beskrivs som orsaker till flickornas våldsamma beteenden. I ett annat yttrande återger en socialsekreterare flickans och hennes mors bild av situationen: ”Både N.N. och mamman uppger att N.N. har haft lätt att hamna i ”fel” situationer. N.N. har därför delvis sagt upp bekantskapen med vissa ”vänner” då hon upptäckt att de inte är bra för henne” (Y13).

I flera yttranden beskrivs också flickorna vara påverkade av andra eftersom de är yngre. I ett fall har flickans egen beskrivning av sin utsatthet i förhållande till ålder återgivits såhär: ”N.N. säger dock att hon inte tänker göra om samma misstag utan gå därifrån innan det blir bråk nästa gång. N.N. uppger också att hon var yngst av alla inblandade och inte hade någon möjlighet att avbryta” (Y19). I ett annat fall beskrivs en flickas umgänge med personer som är äldre än henne själv i sammanhanget av hennes kriminella handlingar: ”N.N. har börjat umgås med äldre kamrater som röker cigaretter, dricker alkohol och är ute sent om kvällarna. Tillsammans med sina äldre kamrater har N.N. varit inblandad i kriminella handlingar som ökat föräldrarnas oro” (Y15). Att N.N. umgås med äldre kamrater understryks genom att nämnas två gånger. Det framgår också att det är tillsammans med de äldre kamraterna som N.N. varit inblandad i kriminella handlingar. Hur mycket äldre kamraterna är framgår inte.

3.2.1 Analytiska perspektiv

I beskrivningarna av flickornas utsatthet är det framför allt i form av hot eller påverkan av andra som detta framkommer. Samtliga flickor beskrivs som antingen lättpåverkade eller så rädda och/eller hotade att de drivs till att begå brott av den anledningen. Pettersson (2013) skriver att det finns en känd föreställning om att flickor är passiva och att när de begår brott är det för att de "lockas med" av andra personer, framför allt av äldre pojkar. Vissa av beskrivningarna i yttrandena tyder på att den föreställningen också finns där. Genom att socialsekreterarna vid två tillfällen nämner att kompisarna som Y15 begått brott tillsammans med var äldre tydliggörs en föreställning om att flickan påverkades av de andra i förhållande till deras respektive ålder. Å andra sidan nämns dock inte flickans kompisars kön vilket inte stärker tesen om att flickor anses påverkas mer av pojkar. Flickan Y13 beskrivs som en person som ofta *hamnar* i fel situationer och umgås med fel personer vilket hon nu har förstått inte är bra för henne. Denna beskrivning kan tolkas som ett avskrivande av ansvar. Weare (2013) skriver att ett genustypiskt förhållningssätt till kvinnor är att de inte aktivt väljer eller fattar rationella beslut utan att de istället *drabbas* av olika händelser. Det här förhållningssättet till kvinnor blir tydligt även i resultatet av den här studien eftersom flera flickor beskrivs "hamna" i situationer. Genom att tolka flickornas situation som att de hamnar i situationer på grund av påverkan av andra blir det svårt att tolka flickorna som aktivt handlande individer. Det här sättet att beskriva kvinnor som "drabbade" kan också utläsas i den underkategorin av flickor som beskrivs som hotade. Där finns det däremot ett utrymme för flickornas rationalitet. Y4 beskrivs till exempel löpa låg risk att återfalla i brott om hon inte utsätts för brott och/eller känner sig så trängd att en hotfull situation uppstår. Flickan är själv misstänkt för misshandel och beskrivs också ha bytt skola ett flertal gånger eftersom hon blir osams med andra flickor men socialsekreteraren beskriver situationer där flickan kan tolkas använda våld endast i nödvärn. Det här sättet att gestalta kvinnors våldsbrottslighet kan förklaras med vad Weare (2013) skriver om kvinnans roll som offer. En kvinna kan anses ha rätt att agera våldsamt men endast inom ramen för femininitet. Om kvinnan är allvarligt hotad eller trängd kan hon agera i självförsvar. Detta accepteras eftersom att vara svag och utsatt går i linje med den normativa uppfattningen om hur en kvinna bör vara. På detta sätt kan också flickans våldsanvändning ses som en rationell handling trots att hon ses som drabbad och trots att våldsamhet är ett maskulint kodat beteende (Messerschmidt 1994, Pettersson 2003, Tärnfalk 2014).

En alternativ tolkning till att flickorna beskrivs i termer av utsatthet kan också vara flickornas låga ålder. Flickorna är straffmyndiga men fortfarande minderåriga. I socialstyrelsens handbok för socialtjänsten över barn och unga som begår brott (2009) står det att socialtjänsten utifrån socialtjänstlagen har det övergripande samhällsliga ansvaret för barn och ungas situation. Socialstyrelsen skriver att detta särskilt gäller barn med missbruksproblem och unga lagöverträdare. Vidare skriver socialstyrelsen att både socialtjänsten och de rättsvårdande myndigheterna har som ansvar att motverka brott men socialtjänstens insatser utgår ifrån barnets behov av skydd och stöd.

Utifrån detta kan socialtjänstens beskrivningar av flickorna som utsatta också tolkas utifrån deras behov av skydd och stöd i egenskap av barn.

3.3 Psykisk ohälsa

Det förekommer en mängd beskrivningar av psykisk ohälsa hos flickorna. Dessa beskrivningar kan delas in i två underkategorier: *diagnos* och *oro/ledsamhet*. I sex av 26 yttranden framkommer det att flickorna har diagnostiserats med ADHD. I ytterligare fem yttranden framkommer det att flickorna själva tror att de uppfyller kriterierna för ADHD men att de inte har utretts för diagnosen. I ett fall framkommer det att en flicka, förutom ADHD, även har diagnosen uppförandestörning och i ytterligare ett fall har en flicka fått diagnosen trotsyndrom. I ett yttrande framkommer många beskrivningar av en flickas ”komplicerade diagnosbild” men det framkommer ingenstans i yttrandet vad det är för diagnos(er) flickan har: ”N.N. har en diagnosbild som komplicerar hennes förmåga att styra impulser och sin aggressivitet, avläsa socialt samspel samt svårigheter med sina egna gränser” (Y14). Det står också vidare att flickan har haft kontakt med både psykiatrin och LSS-handläggare där hon har beviljats ledsagare. Förutom det här exemplet förekommer det tre ytterligare fall där en psykiatrisk diagnos beskrivs som en orsak till svårigheter med ilska och impuls hos flickorna. I ett av fallen är det inte den faktiska diagnosen som ges som orsaksförklaring, utan medicinen som flickan använder för diagnosen: ”Hon har tidigare haft en annan typ av medicin som inte har fungerat för henne då hon fått biverkningar som hjärtklappning och humörsvängningar” (Y5).

Ett fall utmärker sig särskilt i den här kategorin. Det är ett långt yttrande med beskrivningar av en flicka som misstänks för att ha misshandlat sin mor allvarligt vid ett flertal tillfällen. Flickan beskrivs bland annat i psykiatriska ordalag med hjälp av ett BUP-utlåtande: ”BUP gjorde bedömningen att N.N. uppvisade svår social situation och psykiatrisk problematik och att hon primärt behövde bedömas avseende depression och suicidrisk. Frågeställning gjordes även om N.N. hade autism och ADHD” (Y10). I yttrandet beskriver socialsekreteraren också att modern uppfattar flickan som empatilös och att flickan slåss med tillhyggen. Det förekommer flera beskrivningar av flickans person men desto färre beskrivningar om anledningen till hennes agerande. Socialsekreteraren skriver dock att flickan har ”mycket lågt blodsocker” och därför påverkas mycket i humöret om hon inte får mat regelbundet. Det här yttrandet utmärker sig dels för att det är betydligt längre än de andra yttrandena och dels för att flickan beskrivs i termer av allvarlig psykiatrisk problematik vilket inte görs om någon av de andra flickorna.

I underkategorin *oro/ledsamhet* återfinns beskrivningar om flickor som är sorgsna och/eller oroliga av olika anledningar: ”N.N. upplever och uttrycker känslor av sorg över vad som inträffat henne, hennes syskon och föräldrar” (Y3). I ett annat fall beskrivs en flicka som orolig:

Det var tidigare en period då N.N. var väldigt stressad och fick magkatarr. Hon var orolig över en kompis, som inte hade det bra hemma. N.N. vill ofta ta hand om sina kompisar och glömmar ibland bort sitt eget mående. (Y2)

I båda de ovanstående fallen beskrivs flickorna som ledsna eller oroliga på grund av något som har inträffat deras närstående. I dessa fall finns orsaksförklaringar till varför flickorna mår dåligt, en är sorgsen över sin familjesituation och den andra oroar sig för kompisar. I ett antal andra yttranden beskrivs framför allt flickornas sätt att hantera sina känslor, till exempel här där modern K.K. beskriver sin dotter: ”K.K. upplevde att N.N. inte kunde berätta om sina känslor och var mycket stängd och ovillig att prata” (Y10). Socialsekreterarna beskriver också flickornas ovilja att prata om hur de mår som problematisk. I ett fall står beskrivet att en flicka utsatts för misshandel av en tidigare pojkvän. Hon har inte velat polisanmäla händelserna och har inte heller pratat om vad som hänt med personalen på det ungdomshem hon för närvarande är placerad på. Socialsekreteraren skriver att flickan ”försöker förtränga det som hon utsatts för”. Det framgår dock inte om flickan själv uttryckt att hon försöker förtränga händelserna. Flickan har i perioder använt droger och socialsekreteraren beskriver ungdomshemmets uppfattning om flickan som att hon har ett ”gränslöst drogbeetende” och att hon ”inte är rädd om sig själv”. Socialsekreteraren skriver i sin bedömning: ”Hon behöver stöd i att bearbeta det våld som hon har varit utsatt för, för att kunna komma vidare utan att bedöva sina känslor i droger eller genom andra destruktiva sätt” (Y6). Socialsekreteraren skriver ”genom andra destruktiva sätt” och det framkommer inte om vad som åsytas är den misshandel som flickan är misstänkt för eller något annat. När flickornas psykiska ohälsa inte förklaras i termer av diagnos eller psykiatrisk problematik förekommer det alltså istället beskrivningar av oro och ledsamhet på grund av yttre faktorer. I dessa fall beskriver socialsekreteraren flera fall av flickor som är ovilliga eller inkapabla till att prata om dessa känslor.

3.3.1 Analytiska perspektiv

Utifrån resultatet kan det konstateras att det förekommer många beskrivningar av psykisk ohälsa hos flickorna. Att flera av flickorna har diagnosen ADHD eller själva misstänker att de har diagnosen är vanligt förekommande. Diagnosbilden ges också i flera fall som en anledning till flickornas bristande impuls- och kontrollförmåga. Weare (2013) skriver att kvinnors våldsbrottslighet historiskt sett har förklarats i medicinska termer. Även om kvinnor inte avfärdas som ”galna” i samma utsträckning nu menar Weare att samhället fortfarande tenderar att försöka förstå kriminella kvinnor genom psykiatriska termer. Detta är något som även Anderssons (2000) studie av flickinstitutioner visar. Andersson skriver att socialvården överlag har övergått mer från ett behandlingstänkande till ett mer medicinskt förhållningssätt vilket har lett till att beskrivningarna av kriminella flickor har blivit mer diagnostiskt präglade. Genom att flickor som misstänks för misshandel förklaras ha bristande impuls- och kontrollförmåga på grund av en psykiatrisk diagnos kan också handlingen de är misstänkta för

tolkas som en konsekvens av diagnosen. Detta blir särskilt tydligt i beskrivningarna av flickan Y10 vars person beskrivs genom en rad olika psykiatriska termer.

I de fall där flickorna istället beskrivs som ledsna och oroliga över olika saker i tillvaron framkommer istället andra tolkningar av flickornas person. Känslighet är en egenskap som präglar den normativa femininiteten enligt flera forskare. Bland annat Piuva och Karlsson (2012) skriver att medan maskulinitet förknippas med tanke förknippas istället femininitet med känsla. I två av fallen handlar flickornas ledsamhet och oro om familjesituation och kompisar. Weare skriver att en dålig kvinna är någon som anses vara självisk och kall medan Ambjörnsson (2004) skriver att typiskt feminina egenskaper är att vara empatisk och omhändertagande. Att flickorna är ledsna och oroliga för anhöriga går därför i linje med traditionellt feminina egenskaper. Detta ger därför en bild av flickorna som ”mjuka” och känsliga trots att de misstänks för en aggressiv handling. Detta blir också tydligt i de fallen då flickornas ovilja eller oförmåga till att prata om sina känslor beskrivs. Flickor förväntas traditionellt söka stöd hos andra när de är ledsna och utifrån den normativa föreställningen om femininitet förväntas kvinnor vara svagare än män (Pettersson 2003). När flickorna istället uppvisar en ovilja att tala om sina känslor beskrivs det därför i problematiska ordalag.

Pettersson skriver att femininitet också präglas av irrationalitet vilket blir tydligt i beskrivningarna av Y6. Socialsekreteraren beskriver att flickan bedövar sina känslor genom droger och andra destruktiva handlingar och att hon inte är rädd om sig själv. Samma flicka beskrivs också försöka förtränga händelser hon varit med om. Dessa beskrivningar kan tolkas som om flickan uppfattas som irrationell i sina handlingar eftersom hon inte anses vara rädd om sig själv samt försöker förtränga sina känslor. Det förutsätts att de flickor som inte pratar eller visar känslor av sorg istället förtränger dem.

Sammanfattningsvis; de flickor vars handlingar beskrivs i termer av diagnos fortsätts uppfattas som feminina eftersom deras aggressivitet kan förklaras genom symptom på diagnos, ett tillstånd utom flickornas kontroll. De flickor som beskrivs som oroliga och ledsna beskrivs i termer av traditionell femininitet vilket innebär att trots att de misstänks för våldsbrott kan de fortsätta betraktas som Butler (1990) skulle kalla för begripliga kvinnor.

3.4 Socialt uppförande

Den här kategorin innefattar olika beskrivningar av flickornas sätt att uppföra sig socialt. Här kan två kategorier urskiljas; flickornas *ambition* och flickornas *personliga egenskaper*. Med ambition åsyftas beskrivningar av målmedvetenhet, driftighet och inställning till förändring hos flickorna. Det sociala uppförandet som lyfts fram som positivt bland dessa beskrivningar är adekvata fritidsintressen, framtidsplaner och känslor av ånger eller vilja till förändring. Det motsatta, som beskrivs i problematiska ordalag, är ansvarslösa flickor utan särskilda fritidsintressen, utan ett tydligt intresse för skolan och med en viss ovilja till förändring.

Vid de beskrivningar som görs i positiva ordalag framkommer ofta en kombination av organiserade fritidsintressen i form av till exempel någon sport och ett intresse för skolarbetet. I ett exempel har flickan upphört med att träna men socialsekreteraren skriver att detta är tillfälligt: ”Hon har tidigare tränat på Sats och har för avsikt att återuppta träningen till hösten. Familjen har även en häst som hon är delaktig i att ta hand om” (Y6). I ett annat exempel beskriver socialsekreteraren att den största delen av flickans fritid läggs på skolan och att hon dessutom föredrar att studera framför att umgås med kamrater:

N.N. berättar att hon spenderar en stor del av sin fritid med att studera, läsa och lyssna på musik. Utöver det så tillbringar hon tid med kamrater men föredrar att studera. Hon har precis återupptagit taekwondo en gång i veckan. (Y17)

En annan flicka har å ena sidan inga organiserade eller särskilda fritidsintressen men skolarbetet är en del av hennes fritid: ”N.N. har inga speciella fritidsintressen förutom att hon umgås med sina kamrater och lägger ner tid på skolarbetet” (Y24).

De yttranden där det inte förekommer varken beskrivningar av organiserade fritidssysselsättningar eller ett intresse för skolarbete kan beskrivas till exempel så här: ”På fritiden är N.N. mest med sina vänner, de ”hängar” och umgås. Hon har inga organiserade fritidssysselsättningar” (Y16) och ”N.N. uppger att hon har bra kompisar, men att de är lite äldre och att de oftast är ute och åker bil tillsammans runt om i Stockholm när de umgås” (Y19). Här får vi beskrivningar av flickor som förvisso har en social samvaro tillsammans med andra men beskrivningarna ger inga tecken på ambition eller mål med umgänget. I den första beskrivningen utvecklas inte flickans umgänge mer än att socialsekreteraren ger intryck av att ha använt flickans egna ord; ”hängar”.

I flera yttranden förekommer socialsekreterarnas subjektiva intryck av flickorna. De subjektiva intrycken framkommer framför allt i de yttrandena där flickan verkar ha gjort ett gott intryck på socialsekreteraren. I det här exemplet skriver en socialsekreterare i sin sammanfattande bedömning av Y24, samma flicka som inte hade andra intressen än kamrater och skolarbete:

N.N. ger intrycket av att vara en skötsam flicka som i ett ungdomsbråk hamnat i en situation hon inte hade räknat med. Att det hela urartade och att hon är misstänkt för misshandel är hon ledsen över och hon ser fram emot att hon är kallad till medling och får förklara sig. (Y24)

I andra yttranden förekommer beskrivningar av flickornas ånger och flera av dem beskrivs ha en insikt i sin problematik och ber själva om hjälp, till exempel: ”N.N. deltar även aktivt för att förändra sitt beteende (...) Hon har själv bett om hjälp för sina aggressiva utbrott” (Y3).

En del av socialsekreterarnas beskrivningar ger dock intryck av att vissa flickor kan tänka sig att ta sitt straff om de blir dömda eller medverka på annat sätt men inte av ånger eller motivation till förändring: ”N.N. säger att hon kan medverka i medling men tycker i dagsläget inte att hon har mycket

att be om ursäkt för” (Y14). En annan flicka tycker inte att hon ska behöva straffas för ”en liten knuff”.

Bland *personliga egenskaper* är det tydligt att de flesta socialsekreterarna har försökt lyfta fram sidor som de bedömer som positiva hos flickorna. Den här underkategorin är intressant eftersom det är liknande beskrivningar som återkommer regelbundet genom de flesta yttrandena. Egenskaper hos flickorna som lyfts fram som positiva av socialsekreterarna är bland annat att de är lugna, hjälpsamma och skötsamma. I ett exempel beskrivs en flicka ha haft svårigheter i tillvaron men har ändå lyckats ”utvecklas på ett positivt sätt”. Här nämns att flickan sköter skolan och är målmedveten och i termer av egenskaper skriver socialsekreteraren om flickans familjehemsföräldrars bild av henne: ”Familjehemsföräldrarna beskriver N.N. som en skötsam flicka som är benägen att hjälpa andra och ställa upp för kompisar” (Y26). Hon beskrivs också som en ansvarsfull person som planerar sin framtid och som kan uttrycka sina känslor och åsikter ”på ett bra sätt”. Socialsekreteraren bedömer flickan som målmedveten och hjälpsam. I ett annat yttrande beskrivs en flickas egenskaper såhär: ”Fadern säger att N.N. är en mycket duktig och skötsam flicka och hon kommer väl överens med sina syskon” (Y12). Vidare beskriver socialsekreteraren att flickan har höga förväntningar att leva upp till hemifrån. Hon har hög studiemotivation och säger att hon vill bli läkare. Det framkommer också beskrivningar av händelsen som flickan är misstänkt för där socialsekreteraren skriver att flickan ”endast särade på två flickor som slogs”. I det fallet går socialsekreteraren ännu längre i sin slutgiltiga bedömning av flickan: ”Utredarens första intryck av N.N. är att hon är lugn och målmedveten samt utstrålar trygghet” (Y12). Sedan skriver socialsekreteraren att intrycket av flickan i kombination med faderns stolthet och förväntningar på henne gör att socialsekreteraren bedömer att flickan inte är i behov av någon insats från socialtjänstens sida. Bedömningen består alltså till stor del av socialsekreterarens subjektiva värderingar av vilka egenskaper flickan utstrålar.

3.4.1 Analytiska perspektiv

Resultatet visar att socialsekreterarnas beskrivningar av flickornas sociala uppförande framför allt handlar om flickornas ambitioner och deras personliga egenskaper. Vad gäller flickornas ambitioner uppkommer en mängd beskrivningar av fritidsintressen och skolengagemang. Det som lyfts upp som positiva fritidsintressen är organiserade aktiviteter som till exempel sport. I Anderssons studie av behandlingsarbetet på en flickinstitution (2000) framkommer det att personalen jämför de placerade flickorna med en idealbild av hur en flicka ”bör” vara. Andersson skriver att idealflickan framställs som en prydlig, sportig och aktiv flicka som är populär bland vänner. Pettersson (2003) och Piuva och Karlsson (2012) skriver däremot att den traditionella bilden av femininitet är att kvinnan bör vara passiv. Enligt den traditionella föreställningen om genus är det en maskulin egenskap att vara aktiv. Detta kan tyda på en förändring av genusdiskursen rörande vad som är acceptabelt feminint beteende. I flera yttranden lyfts sportslig aktivitet fram som positivt hos flickorna. Det framhålls också som

positivt när flickorna är engagerade i skolan och att de har många kompisar att umgås med. När det gäller kompisar förekommer det dock beskrivningar som tyder på en uppfattning om vad som anses vara mindre bra i flickornas umgänge. Att umgås med äldre ungdomar och att inte hitta på någon organiserad aktivitet med sina kompisar beskrivs till exempel i yttrandet om flickan Y19. I beskrivningen framkommer dessutom en del av socialsekreterarens subjektiva bedömning av flickans umgänge. Socialsekreteraren använder orden ”men” och ”och” på ett sätt som gör att flickans umgänge och sättet de umgås på framstår som problematiskt. Hon har kompisar *men* de är äldre *och* de åker oftast bil runt om i Stockholm när de umgås. Att det finns föreställningar om att flickornas umgänge med äldre ungdomar skulle vara problematiskt har visat sig tidigare i resultatet, i kategorin om utsatthet. Som tidigare nämnt kan anledningen till socialtjänstens oro i det här fallet också bero på flickornas låga ålder och socialtjänstens särskilda ansvar för ungdomar som ger uttryck för en ogynnsam utveckling.

Socialsekreterarnas subjektiva uppfattning om flickorna uppkommer även i flera andra beskrivningar av deras personlighet. De flickor som beskrivs ha adekvata fritidsintressen och ett intresse för skolarbete beskrivs också som ångerfulla och villiga till förändring i högre utsträckning. Både Y24 och Y12 beskrivs av respektive socialsekreterare i positiva ordalag. Y24 beskrivs som skötsam och Y12 beskrivs vara målmedveten, trygg och lugn. Båda dessa flickor har också beskrivits på ett sätt som gör att de verkar ha en viss insikt i de händelser de är misstänkta för. Y24 ångrar sig och Y12 menar att hon endast gick emellan i ett bråk. Båda dessa fall är exempel på flickor vars personliga egenskaper omnämns i positiva ordalag. Dessa flickors personliga egenskaper är också exempel på vad som uppfattas som traditionellt feminina egenskaper. Andersson (2000) skriver att förutom att flickorna på institutionen som hon studerade skulle vara sportsligt aktiva och populära bland vänner för att passa bilden av ”normalflickan” skulle de också vara hjälpsamma, trygga och självständiga.

Att vara skötsam är ett begrepp som återkommer och som också kan tolkas med hjälp av teorin om vad som kännetecknar normativ femininitet. Som tidigare nämnt skriver Lander (2011) att kvinnor kontrolleras inom ramen för vad som anses vara normativt feminint beteende både av andra och av sig själva. Enligt Ambjörnsson (2004) ska en flickas egenskaper präglas av försiktighet och empati. När socialsekreterarna återkommande väljer att beskriva flickorna som skötsamma i samma sammanhang som de benämns som lugna och hjälpsamma verkar den normativa femininiteten utgöra en måttstock för hur flickornas egenskaper bedöms. Genom att beskriva lugna och hjälpsamma flickor som skötsamma signalerar socialsekreterarna att flickorna verkar inom ramen för vad som är acceptabelt som kvinna.

3.5 Något om bedömningen av vårdbehov

I socialtjänstens bedömning av flickornas vårdbehov bedömdes åtta av 26 flickor ha ett särskilt vårdbehov. Fyra av dessa flickor var placerade på behandlingshem eller i familjehem enligt LVU eller SoL. Den vanligaste behandlingsinsatsen som föreslogs var ART (Aggression replacement training). Av de 18 som inte bedömdes ha ett särskilt vårdbehov i förhållande till vad de misstänktes för hade fyra flickor frivilliga insatser från socialtjänstens sida sedan tidigare vilket i samtliga fyra yttranden bedömdes som tillräckligt.

3.6 Slutanalys

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka hur socialtjänsten i sina yttranden enligt 11 § LUL beskriver flickor som misstänks för misshandel. Under respektive kategori i studiens resultat har jag försökt att besvara den första frågeställningen; *Vilka beskrivningar om flickor som misstänks för misshandel förmedlar socialtjänsten i sina yttranden?* I de efterföljande analytiska perspektiven på resultatet har jag försökt besvara de två återstående frågeställningarna som rör hur socialtjänstens yttranden förhåller sig dels till genusteorins förståelse av kvinnors kriminalitet samt till forskning om kvinnors kriminalitet.

Gemensamt för beskrivningarna är att socialsekreterarna beskriver flickorna utifrån hur de förhåller sig till den normativa femininiteten. Detta gäller även de beskrivningarna som socialsekreterarna återger som flickornas uppfattning av sig själva vilket bekräftar att vi tolkar både varandra och oss själva inom ramen för genusnormen. Både det som lyfts fram som positivt och det som beskrivs som problematiskt förhåller sig till den normativa femininiteten. När socialsekreterarna beskriver flickorna som skötsamma, ambitiösa, lugna och hjälpsamma framkommer det att även i de fall då det förekommer positiva beskrivningar går de i linje med normativ femininitet. Det som socialsekreterarna beskriver som problematiskt hos flickorna är utåtagerande aggressivitet, en ovilja att tala om känslor och en oorganiserad fritid. Enligt tidigare forskning tolkas kvinnors aggressivitet som en oförmåga till kontroll vilket också den här studien visar då merparten av beskrivningarna av aggressivitet förklaras som ett förlorande av kontroll. Vid de tillfällena då flickorna håller sig undan beskrivs de påverka situationen positivt vilket visar på att feminint normativa egenskaper så som att foga sig och vara passiv till viss del ses som positivt beteende enligt socialsekreterarna. Studien visar också att flickornas beteenden förklaras i termer av utsatthet genom påverkan eller hot från andra vilket gör att flickorna framställs som offer för omständigheter. Detta går i linje med vad flera forskare säger om hur kvinnors kriminalitet ofta förklaras. Det kan dock också förklaras med att flickorna är väldigt unga och att socialtjänsten därför har ett särskilt ansvar för deras personliga utveckling.

Flera av flickorna har en psykiatrisk diagnos eller en psykisk ohälsa som beskrivs påverka flickorna på liknande sätt. Diagnosen eller ohälsan ges inte sällan som en orsaksförklaring till flickornas utåtagerande beteenden precis som Weares teori om hur samhället ofta försöker förklara

kriminella kvinnor som ”galna”. Det kan därför konstateras att i flera avseenden bedöms och beskrivs även flickor utifrån teorin om *offret*, *den galna* och *den dåliga kvinnan*. Föreställningen om den dåliga kvinnan förekommer dock i väldigt få fall. Det görs till exempel inga beskrivningar av flickornas sexualitet. Detta kan bero på att flickornas beteende i de flesta avseenden har kunnat förklaras med hjälp av diagnos och offerskap. Det kan också bero på att flickorna fortfarande är mycket unga och dessutom har ingen av dem barn. Enligt teorin ställs den dåliga kvinnan framför allt i relation till moderskap och familjeliv.

På två plan går beskrivningarna emot föreställningen av normativ femininitet. Flera flickor beskrivs som aktiva på sin fritid, framför allt inom sport, vilket lyfts fram som positivt av socialsekreterarna. Tidigare har kvinnor förväntats vara passiva medan aktivitet och offentlighet är maskulint betingat. Detta kan tolkas som att betingelserna för unga kvinnors beteende i en svensk kontext inte längre kännetecknas av passivitet utan snarare aktivitet. Den andra punkten som går emot den normativa femininiteten är bedömningen av vårdbehov. Tidigare forskning visar att våldsamma kvinnor döms till vård i större utsträckning än män. Forskning visar också att socialtjänsten ingriper i större utsträckning mot utåtagerande flickor än mot utåtagerande pojkar. Endast åtta av de 26 misstänkta flickorna i den här studien bedömdes ha ett särskilt vårdbehov, resten bedömdes vara lämpliga för ungdomstjänst.

3.7 Diskussion

I studien framkommer det vid flera tillfällen att flickorna beskriver sig själva genom traditionella föreställningar av femininitet. De beskriver att de har slagits för att de är rädda, utsatta eller ledsna. Flickornas beskrivningar av sig själva är förvisso återberättade av socialsekreterarna och socialsekreterarna har återgett beskrivningarna med egna val av ord. Det går dock att urskilja ett mönster i yttrandena som nästan kan beskrivas som en tyst undermedveten överenskommelse mellan flickorna och socialsekreterarna. Beskrivningarna utgår från den normativa femininiteten och flickans förmåga att förhålla sig till den. De gånger då flickan själv förstår att hon frångått vad som förväntas av henne beskriver socialsekreteraren detta noggrant. Att skriva ett yttrande är en speciell uppgift som socialtjänsten har eftersom det både finns en straffrättslig aspekt samtidigt som socialtjänsten förväntas stötta ungdomen genom att föreslå och verkställa en eventuell påföljd. Som Weare (2013) skriver så kan de traditionella föreställningarna av femininitet hjälpa kvinnor som begått brott tillfälligt genom till exempel ett mildare straff men föreställningarna gör ingenting för att bidra till att kvinnor ska kunna upphöra med att anpassa sig efter den normativa femininiteten. Genom socialsekreterarnas beskrivningar av flickorna går det att utläsa olika orsaksförklaringar till flickornas beteenden som går i linje med femininitet. Detta kan tyda på ett försök till att förmildra omständigheterna kring flickornas handlande. Som tidigare nämnt kan detta tillfälligt hjälpa flickorna genom mildare straff och kanske till och med en friande dom. I förhållande till synen på flickor och

lösningar på deras problem bidrar det dock föga eftersom beskrivningarna är begränsade till den normativa femininiteten.

Ytterligare ett viktigt perspektiv på studien är hur föreställningen om kön även bidrar till synen på pojkars våldsamhet. Om flickors våldsamhet fortsätter att tolkas som förlust av kontroll och pojkars våldsamhet som ett upprättande av kontroll påverkar detta naturligtvis socialtjänstens åtgärder för de unga. Flickors och pojkars identitetsskapande påverkas, precis som alla andras, av att de iscensätter genus vilket innebär att det oundvikligen finns skillnader i hur ungdomar framställer sig själva. Om socialtjänstens arbete med våldsamma ungdomar skulle utgå från ett genusperspektiv så skulle förståelsen för ungdomars identitetsskapande i förhållande till genus vara en tillgång. Genom en omedvetenhet om hur normativa föreställningar av genus påverkar vår uppfattning av varandra kan det vara mycket svårt att som flicka förklara sina våldshandlingar genom en vilja att ta kontroll och utöva makt. En pojke kan av samma anledning ha väldigt svårt att uttrycka rädsla och utsatthet eftersom dessa känslor inte är förknippade med maskulinitet. Socialarbetare behöver verktyg för att hjälpa ungdomar att våga beskriva sig själva och sitt handlande på ett gränsöverskridande sätt i förhållande till normerna eftersom ingen människa de facto är klippt och skuren för de traditionella könsrollerna. Tidigare forskning visar dessutom att en orsak till flickors våldsanvändning kan vara ett försök till att *upprätthålla och försvara* sin femininitet (Pettersson 2003). Genom kunskap om hur normativa föreställningar om maskulinitet och femininitet påverkar ungdomars identitetsskapande och vårt sätt att uppfatta dem kan vi bereda väg för nya metoder och insatser som är bättre anpassade för problematiken.

Två delar av resultatet tyder på en utveckling av synen på femininitet. Det ena är att det bedömdes som positivt att flickorna var sportsligt aktiva och målinriktade vilket går emot den normativa föreställningen om att kvinnor ska vara passiva. Den andra delen visar att inte ens hälften av flickorna bedömdes ha ett särskilt vårdbehov. Många av flickornas beteende beskrivs förvisso i diagnostiska termer men få av flickorna bedöms ha ett vårdbehov kopplat till händelsen de misstänks för. Detta kan förstås som att flickor i allt högre grad förväntas stå till svars för sina handlingar eftersom de ses som aktivt handlande individer. Även om flickorna är straffmyndiga så är de dock fortfarande barn och ur den aspekten kan det betraktas som anmärkningsvärt att socialtjänsten inte anser att de skulle kunna stötta flickorna i form av insats om de döms för misshandel. Om synen på flickor som utövar våld skulle utvecklas och nyanseras skulle också möjligheten till adekvata insatser kunna öka.

Förhoppningen är att uppsatsen har kunnat bidra till att öka kunskapen kring hur föreställningen om kön påverkar vårt sätt att förstå våldsbrottslighet och att den bidrar till en fortsatt diskussion på ämnet. Det är genom språket vi formar vår sociala verklighet.

LITTERATUR

- Ambjörnsson, F. (2004) *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Ordfront förlag, Stockholm
- Andersson, B. (2000) De besvärliga flickorna – Ungdomshemmets disciplin ur ett genusperspektiv (s.274-293). I Sahlin, I. & Åkerström, M. (red.) *Det lokala våldet. Om rädsla rasism och socialkontroll*. Liber, Stockholm
- Connell, R.W. (2008) *Maskuliniteter*. Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg
- Bergström, G. & Boréus, K. (2000) *Textens mening och makt- Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Studentlitteratur, Lund
- Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2. Uppl. Liber, Stockholm
- BRÅ (2008:23) Kvinnors brottslighet (s.373-393). I *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
- BRÅ, Brottsförebyggande rådet (2000 & 2010) *Statistik: Misstänkta personer*. Hämtad 6 mars 2014 från <https://www.bra.se/bra/brott--statistik/statistik/misstankta-personer.html>
- BRÅ (2005:13) *Vård för unga lagöverträdare, socialtjänstens insatser*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
- BRÅ (2011:21) *Strategiska brott bland unga på 00-talet*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
- BRÅ, Brottsförebyggande rådet (2013) *Våld och misshandel*. Hämtad 1 februari 2014 från <https://www.bra.se/bra/brott--statistik/vald-och-misshandel.html>
- Butler, Judith (1990) *Genustrubbel*. Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg
- Estrada, F. (2013) Ungdomsbrottslighetens utveckling, omfattning och struktur. I Estrada, F. & Flyghed, J. (red.) *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. 3. uppl. Studentlitteratur, Lund
- Herrman, J. W., & Silverstein, J. (2012). *Girls and Violence: A Review of the Literature*. *Journal Of Community Health Nursing*, 29(2), 63-74. doi:10.1080/07370016.2012.670558
- Järvinen, M. (2013) Ett maktperspektiv på mötet mellan klient och system. I Meeuwisse, A. & Swärd H. (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Andra utgåvan, första tryckningen (s. 281-300), Natur & Kultur, Stockholm
- Karlsson, L. & Piuva, K. (2012) *Genusperspektiv i socialt arbete*. Natur & Kultur, Stockholm
- Larsson, S. (2005) Teori, metod och empiri. I Larsson, S., Lilja, J., Mannheimer, K. (red.) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. 1:9.uppl. (s. 19-37) Studentlitteratur, Lund
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur, Lund
- Lander, I. (2003) Genus, normalitet och avvikelse – Med kroppen som utgångspunkt. I Lander, I., Petterson, T., Tiby, E. (red.) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet*. 1:8.uppl. (s. 21-42), Studentlitteratur, Lund

- Lundman, B. & Graneheim, U. (2012) Kvalitativ innehållsanalys. I Granskär, M. & Höglund Nielsen, B. (red.) *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. 2:1 uppl. (s. 187-196), Studentlitteratur, Lund
- Mattsson, T. (2010) *Intersektionalitet i socialt arbete*. Gleerups utbildning, Malmö
- Messerschmidt, James W. (1993) *Masculinities and Crime: Critique and Reconceptualization of Theory*. Rowan & Littlefield Publishers, Inc.
- SFS 1964:167. *Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare*. Stockholm: Justitiedepartementet
- SFS 2009:400. *Offentlighet- och sekretesslag*. Stockholm: Justitiedepartementet
- Patel, R. & Davidsson, B. (2011) *Forskningsmetodikens grunder*. 4:e uppl. Studentlitteratur, Lund
- Pettersson, T. (2003) Våld som iscensättning av femininitet? I Lander, I., Pettersson, T., Tiby, E. (red.) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet*. 1:8.uppl. (s. 139-150), Studentlitteratur, Lund
- Pettersson, T. (2013) Genusperspektiv inom svensk forskning om ungdomsbrottslighet. I Estrada, F & Flyghed, J. (Red.) *Den svenska Ungdomsbrottsligheten*. 3. uppl. Studentlitteratur, Lund
- Qvarell, R. (1991) *Vårdens idéhistoria*. Carlssons, Stockholm
- Regeringens proposition 1997/98:96 *Vissa reformer av påföljdsystemet prop. 1997/98:96*. Hämtad den 25 januari 2014 från <http://www.regeringen.se/content/1/c4/11/71/37c9e60e.pdf>
- Riksrevisionen (2009:12) *Hanteringen av unga lagöverträdare – en utdragen process*.
- Socialstyrelsen (2004) *Jämställd socialtjänst? – Könsperspektiv på socialtjänsten*.
- Socialstyrelsen (2008) *Mot en mer jämställd vård och socialtjänst – Uppföljning av jämställdheten inom hälso- och sjukvård och socialtjänst*.
- Socialstyrelsen (2009) *Barn och unga som begår brott- Handbok för socialtjänsten*.
- Socialstyrelsen (2014) *Tillståndet och utvecklingen inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten*.
- Sjöström, U. (1994) Hermeneutik- att tolka utsagor och handlingar. I Starrin, B. & Svensson, PG. (red.) *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (s. 73-90), Studentlitteratur, Lund
- Tärnfalk, M. (2007) *Barn och brott: En studie om socialtjänstens yttranden i straffprocessen för unga lagöverträdare*. (Doktorsavhandling, Stockholms universitet, institutionen för socialt arbete)
- Tärnfalk, M. (2014) *Professionella yttranden – En introduktion till socialt arbete med unga lagöverträdare*. Natur och Kultur, Stockholm
- Vetenskapsrådet (2011:1) *God forskningssed*.
- Waldron, Linda M. (2010) "Girls Are Worse": Drama Queens, Ghetto Girls, Tomboys, and the Meaning of Girl Fights. *Youth & Society*, 43(4), p.1298-1334. doi:10.1177/0044118X10382031
- Weare, S. (2013) "The mad", "the bad", "the victim": gendered constructions of women who kill within the criminal justice system. *Laws*, 2(3), p. 337-361. doi: 10.3390/laws2030337

Österberg, E. & Lindstedt Cronberg, M. (2005) *Kvinnor och våld – En mångtydig kulturhistoria*.
Nordic Academic press, Lund